

**Основен на правата подход
за подкрепа на възрастните хора:
Наръчник на добри практики**

**Проект „Защита на законовите и човешки права
на възрастните хора
чрез активно гражданство и между-поколенчески подход“**

ПРЕДГОВОР.....	4
Раздел първи <i>Въведение и контекст</i>	6
Схема на наръчника.....	7
Защо Наръчникът за добри практики е важен?.....	7
Необходимост от справяне със сравнително ниския статус на възрастните хора в западното общество.....	7
Необходимост от признаване на многообразието на по-възрастното население.....	9
Раздел втори <i>Основни компоненти на добрата практика</i> Какво означава подходът за правата на човека към възрастните хора?.....	10
Основан на правата подход към възрастните хора означава предоставяне.....	11
Принципи, залегнали в основата на политики и практики, основани на права.....	12
Раздел трети <i>Международни инструменти за правата на човека</i>	14
Харта за основните права на Европейския съюз и правата на възрастните хора.....	14
Европейска социална харта.....	14
Декларации на ООН относно стареенето и възрастните хора.....	15
Европейски стълб на социалните права.....	17
Европейска харта за правата и отговорностите на възрастните хора, нуждаещи се от дългосрочни грижи и помощни грижи.....	17
Конвенция на ООН за правата на хората с увреждания (UNCPRD).....	18
Правото на лична свобода.....	21
Раздел Четвърти <i>Подкрепа за правата на възрастните хора - Споделена отговорност</i>	22
Солидарност между поколенията.....	22
Справяне с ейджизма.....	24
Раздел пети <i>Справяне със социалната изолация и самотата</i>	25
Разрешаване на участието на възрастните хора в обществено ценни и ценени дейности.....	25
Раздел Шести <i>Справяне с нарушенията на човешките права на възрастните хора</i>	28
Злоупотреба с възрастни хора.....	28
Законно съгласие.....	29
Добра практика.....	30

Законови разпоредби.....	31
Правна помощ и правни консултации.....	32
Раздел седми <i>Необходимост от цялостно мислене на здравни и социални услуги за посрещане на набор от променящи се нужди.....</i>	33
Разработване на интегрирана система за дългосрочни грижи, основана на права.....	33
Раздел осми <i>По-възрастни групи: Преодоляване на социалното и икономическо разделение.....</i>	35
Добри практики в осигуряването на жилища за възрастни хора.....	36
Бедност и доходи в напреднала възраст.....	36
Раздел девети <i>Права на човека и възрастни хора: Необходимост от конвенция на ООН.....</i>	38
Защо е необходима Конвенция на ООН за правата на възрастните хора?.....	38
Приложение: Кратки добри практики от всяка държава партньор.....	40

ПРЕДГОВОР

За мен е удоволствие и чест, че бях поканен да напиша предговор към този Наръчник с добри практики относно основан на правата подход за подпомагане на възрастни хора, който е богато хранилище от препоръки.

Наръчникът е разработен от четирите партньора по проекта Еразъм+ и е важен принос към укрепване на човешките права на възрастните хора не само в четирите страни партньори, но и в ЕС като цяло и в по-широк международен контекст. Наръчникът е необходим поради редица причини, не на последно място защото защитата на човешките права на възрастните хора все още не е достигнала до въздействие върху живота на хората, нуждаещи се от услуги и подкрепа.

Чрез Наръчника за добри практики, партньорите по проекта демонстрират значението на човешките права в напреднала възраст в различни сфери на живота. Множество области на добри практики са идентифицирани в наръчника въз основа на опита и перспективите на партньорите и прозренията, получени от обученията и обучителни събития и транснационални партньорски срещи. Наръчникът демонстрира разнообразието от възможности за положителни действия от страна на правителства и граждани на всички нива на обществото.

Независимо от факта, че през последните десетилетия навлиза ново мислене за човешките права на хората, предоставянето на услуги за възрастни хора в много случаи продължава да се основава на неясни дефиниции на права и донякъде произволно разбиране на нуждите, а не на правата сами по себе си. Това мислене прониква в подхода към редица области, засягащи възрастните хора - доходи, жилища, възможности за гражданска ангажираност и шансове в живота като цяло, включително правото на продължаващо образование и възможности за качествена работа в по-късните години. Това води до неуспех да се обърне адекватно внимание на гласа и мнението на възрастните хора, тяхната правоспособност и правото им на самоопределение, независимо от способността им да вземат решения. Също така злоупотребата, извършена върху уязвими възрастни хора - финансова, психологическа, физическа, сексуална и принудителен контрол - може да бъде тясно свързана с неспособността на обществото да отдаде дължимото признание на факта, че възрастните хора, като човешки същества и граждани, имат равни права с другите да бъдат защитавани от цялото общество, включително семействата, общностите, специалисти в услугите и закона.

Наръчникът предоставя изчерпателен и подробен набор от насоки в множество области, които, от гледна точка на правата на човека, очертават начините, по които обществото трябва и може да се отнася към по-възрастните си членове. Той определя набор от мерки, които могат да бъдат предприети от самите възрастни хора, от общностите, от обществените служби и от правителствата, за да приложат подход, основан на човешките права.

Концепцията за солидарност между поколенията в защитата на човешките и законовите права на възрастните хора е повтаряща се и важна тема в Наръчника. Защитата на човешките права на възрастните хора е въпрос между поколенията по отношение на подкрепата на хората, които се нуждаят от услуги, гарантиране, че те запазват връзката си с техните общности и, което е много важно, че са налични адекватни ресурси за осигуряване на висококачествени грижи за относително малката част от възрастните хора във всяка страна, които се нуждаят от дългосрочни грижи във всеки един момент.

Необходимостта от справяне с цифровото изключване сред по-възрастното население е подчертана в Наръчника, като се обръща специално внимание на осигуряването на навременен и равен достъп до услуги в ерата на нарастваща цифровизация - както на обществените услуги, така и на финансовите услуги.

Наръчникът отбелязва много важния момент, че неравенствата сред по-възрастното население поне до известна степен отразяват неравенствата в обществото като цяло и че справянето със структурните неравенства в цялото общество би имало положителни резултати за по-възрастните хора, по-специално за по-възрастните хора в неравностойно положение. Наръчникът също обръща внимание на необходимостта да се обърне специално внимание на защитата на човешките права на възрастните жени.

Фактът, че няма конвенция, която изрично да третира правата на възрастните хора, е отбелязан в Наръчника (както например е случаят с жените, децата и хората с увреждания).

Въпреки че под егидата на ЕС бяха предприети редица важни стъпки за подобряване на живота на възрастните хора, липсата на специална, правно обвързваща Конвенция за правата на възрастните хора може да има значение за недостатъчната осведоменост на правителства и доставчици на здравни и социални грижи относно необходимостта от зачитане на човешките права на възрастните хора, особено тези, които се нуждаят от дългосрочни грижи.

Въпреки че основната цел на Наръчника за добри практики не е да се аргументира необходимостта от Конвенция на ООН за правата на възрастните хора, това ясно предполага необходимост от допълнително уточняване и изброяване на правата на възрастните хора, за да се гарантира тяхното спазване и равен достъп до правосъдие през всички етапи от процеса на стареене. Наръчникът подчертава много важните елементи, че възрастните хора не трябва да бъдат произволно лишавани от свободата си, трябва да бъдат напълно подкрепяни, за да използват максимално капацитета си за вземане на решения и трябва да предоставят законно съгласие за всички интервенции в живота им, особено във връзка с дългосрочно предоставяне на грижи.

Наръчникът акцентира върху това, което е необходимо, за да се гарантира, че човешките права на възрастните хора, особено тези, които са уязвими или изложени на риск, са защитени. Казано по-просто, той ясно посочва какво трябва да се направи, за да се постигне това.

Дейвид Бърн

Бивш министър на правосъдието на Ирландия

Бивш еврокомисар по здравеопазването и защитата на потребителите

Раздел първи

Въведение и контекст

Въведение

Този наръчник за добри практики се основава на наученото и резултатите от проекта Еразъм+ Защита на законовите и човешките права на възрастните хора чрез подход на солидарност между поколенията и активното гражданство, който включва четири организации - Sage Advocacy (Ирландия), BAGSO (Германия), Фондация Лале (България) и Pro Senectute (Австрия). Основната цел на проекта беше да се очертаят чрез обучение и обмен на практики възможни начини за развитие на връзка между поколенията за защита на човешките и законовите права на възрастните хора в участващите страни. Наръчникът се основава на презентациите и дискусиите на тридневните обучителни събития във всяка страна партньор и на обсъжданията и обмена на идеи на Транснационалните партньорски срещи.

Проектът подчертава възможностите за действие от страна на организациите на възрастните хора, както и на по-широкото гражданско общество за справяне с нарушенията на човешките права срещу възрастни хора, включително злоупотреба, бедност и неадекватно предоставяне на дългосрочни грижи.

Проектът повиши осведомеността за ролята и потенциала на НПО за подобряване на правата на възрастните хора и подчерта ролята на отделните граждани в различни роли, било то в семейството, регионалните и местните комитети, асоциации и мрежи и, което е много важно, ролята на правителствата и обществените служби.

Проектът подчерта нарастващата необходимост от действия за защита на правата на възрастните хора.

Специално внимание се обръща на значението на лобирането от и за възрастните хора в актуалните национални, европейски и международни процеси за защита на правата на възрастните хора.

С Наръчника за добри практики партньорите по проекта демонстрират значението на човешките права в напреднала възраст в различни сфери на живота. Множество области на добри практики са идентифицирани в Наръчника въз основа на опита и перспективите на партньорите и прозренията, получени от обучението и обучителните събития и транснационалните партньорски срещи. Наръчникът демонстрира разнообразието от възможности за положителни действия от НПО, правителства и граждани на всички нива на обществото.

В началото трябва да се отбележи, че може да има нещо като парадокс във факта, че докато по-възрастното население се увеличава в повечето западни общества и много от тях имат значителни активи и покупателна способност и дават значителен принос за обществото, възрастните хора като група остават до голяма степен подценени в много страни.

Цел на Наръчника за добри практики

Целта на Наръчника е да допринесе за оформянето на публичния дискурс и да информира дневния ред за създаване на политики по отношение на възрастните хора в страните партньори и в целия ЕС. В съответствие с целите на проекта, Наръчникът за добри практики е насочен към:

- ✓ Насърчаване на концепцията за солидарност между поколенията в защитата на човешките и законовите права и на възрастните хора;
- ✓ Идентифициране на най-добрите практики, идентифицирани чрез обучение и Транснационални срещи по проекта и обучение на персонала;
- ✓ Очертаване на ключови послания, свързани с това какво представлява основан на права между поколенията подход за идентифициране и адресиране на нуждите на възрастните хора;

Схема на наръчника

Наръчникът съдържа девет основни раздела:

Раздел първи

Въведение и контекст

Раздел втори

Основни компоненти на добрата практика

Раздел трети

Международни инструменти за правата на човека

Раздел четвърти

Подкрепа за възрастни хора - споделена отговорност

Раздел пети

Справяне със социалната изолация и самотата

Раздел Шести

Справяне с нарушенията на човешките права на възрастните хора

Раздел седми

Необходимост от цялостно мислене на здравни и социални услуги за посрещане на набор от променящи се нужди

Раздел осми

Преодоляване на социалното и икономическо разделение между възрастните хора

Раздел девети

Правата на човека и възрастните хора: необходимост от конвенция на ООН

Наръчникът също така съдържа редица добри практики от всяка страна партньор

Защо Наръчникът за добри практики е важен?

Необходимост от справяне с относително ниския статус на възрастните хора в западното общество

Този Наръчник за добри практики приема за отправна точка факта, че възрастните хора продължават да имат относително нисък статус в съвременното западно общество. Това води до липса на възможност да се ангажират по смислен начин в обществото и неадекватност на предоставяните за тях услуги за подкрепа. Тази ситуация не е случайна - тя е резултат от възприятия и нагласи, политики и практики в продължение на много години. Въпреки промените в обществените нагласи през последните десетилетия, много политики и практики в западното общество са свързани с възрастта по отношение и по сила.

За да се разбере цялостният проблем на възрастните хора в обществото и да се оспорят определени доминиращи нагласи, е необходимо да се разгледат възрастните хора не само от гледна точка на тяхното приспособяване към пенсиониране и/или прекратяване на семейни отговорности, но също и още повече важно, може би, при други преобладаващи социални и икономически процеси, които оказват влияние върху живота им.

В допълнение към ниския статус, който произтича от изместването от работната сила и прекратяването на семейната отговорност, съществува общият проблем със зависимостта, който до известна степен е социално обусловен. Например, хората, които са зависими от пенсия, вероятно ще изпитат затруднения да осигурят със собствени ресурси текущата поддръжка на къщата; и за други разходи, необходими за поддържане на прилично качество на живот. Например по-възрастните хора вероятно ще изпитат трудности при получаване на заеми от финансови институции при такива обстоятелства.

Тенденцията към централизация на много услуги през последните десетилетия също създава зависимост от други, особено в селските райони, където общественият транспорт често не съществува и тъй като случаите на притежание на автомобили намаляват с възрастта.

Наръчникът за добри практики е важен, за да помогне за поддържането на постоянен диалог за необходимостта от промяна на възприятията. Една от причините социалните нагласи и политики да се променят е, че демографските данни се променят в много страни от ЕС. Освен това положението на възрастните хора се е променило радикално и ще продължи да се променя, например тяхното образование, техните умения, техните компетенции, техните условия на живот, тяхното здраве. Тези фактори доведоха до това възрастните хора индивидуално и колективно с право да имат по-високи очаквания от миналия век.

Първото схващане, което трябва да променим, е, че възрастните хора са хомогенна група, съществено различна от останалите. Възрастните хора са абсолютно същите като всички нас, с всичките ни индивидуални различия, само че са по-опитни. Всъщност хората в по-късни години това сме ние самите, само че на по-късен етап в живота. Хронологичната възраст не определя човека и способността му да прави неща. Остаряването не означава непоправимо влошаване; това само по себе си не засяга нашите компетенции.

Концентрирането върху различията - това е, което обществата редовно правят, води до дискриминационни практики и изключване на възрастните хора.

Второто общо схващане, което трябва да се промени, е, че възрастните хора са болни, слаби, зависими и се нуждаят от помощ и подкрепа и че не могат да вземат решения сами или без помощ. Това възприятие е в разрез с реалността. Разбира се, има хора в по-късна възраст, които са слаби, уязвими и зависими, и разбира се има заболявания, свързани с възрастта, но е добре установено, че само малка част от хората страдат от лошо здраве и са зависими в по-късните си години и че мнозинството живеят относително здравословен живот до края.

Трето, нашите политики трябва да бъдат проактивни в поддържането на социалното участие на всички възрастни хора и в овластяването им да водят пълноценен и независим живот, за разлика от фокусирането само върху тяхната защита и предоставянето им на необходимите здравни и социални услуги, като последните, разбира се, са много важни.

Четвърто, необходимо е ясно признаване на действителния и потенциален принос на възрастните хора към обществото и икономиката, вместо те да бъдат разглеждани само като пасивна група, нуждаеща се от ресурси.

Основаният на права подход към възрастните хора включва разглеждането и зачитането им като равни на другите групи както като граждани във всички аспекти на живота. Зачитането на човешките права на възрастните хора изисква те да имат равен с другите достъп до възможности за образование и гражданска ангажираност. То предполага също адекватно подпомагане на доходите, достъпен обществен транспорт и инфраструктура и непрекъснато предоставяне на грижи за тези, които се нуждаят от тях - жилища, обществени услуги, болнични услуги и предоставяне на дългосрочни грижи.

Добрата практика означава, че трябва да има съгласуваност между различните части на инфраструктурата за социална подкрепа - поддържане на доходите, политики за грижи в общността, политики за заетост, образование, жилищно настаняване и домашна грижа за хора с високи нужди от медицински грижи.

Необходимо е да се признае многообразието на по-възрастното население

Възрастното население не е хомогенна група и старостта се отличава с голямо разнообразие. Въпреки че има важни общи фактори в остаряването, които оформят текущия опит, перспективата, която разглежда възрастните хора като хомогенна група, игнорира съществуващите разлики. Това може да доведе до там, че въздействието на тези фактори не се взема предвид при социалните отговори на нуждите. Докато голяма част от политическия дискурс се занимава със стареенето като период на слабост, реалността е, че преживяванията на възрастните хора, включително тяхното здраве и шансове за живот, са определени чрез неравенства, основани на класа, пол и предишен житейски опит.

Хората имат различен достъп до ресурси с напредване на възрастта. Наистина, за по-заможните възрастни хора е вероятно много от вредните преживявания на стареенето да бъдат заобиколени, сведени до минимум или забавени.

Това, което възрастните хора приемат като важни цели за постигане и различните приети стратегии ще бъдат оформени и ограничени от ресурсите, с които разполага индивидът (например социално-икономическа ситуация и мрежи за социална подкрепа) и очакванията, нормативните задължения и роли в конкретна житейска ситуация на остаряване.

Раздел втори

Основни компоненти на добрата практика

Какво означава подходът на правата на човека към възрастните хора

Подходът, основан на правата на човека, поставя възрастните хора в центъра на дискурса, като им дава възможност да участват във вземането на решения и да търсят правата си. В същото време подходът, основан на права, изисква отчетност от страна на държавата и от институционалните участници, които носят отговорност за защитата на тези права.

Основополагащите принципи на основан на правата подход са обобщени като¹:

- Неоценимото достойнство на всяко човешко същество
- Концепцията за автономия или самоопределение, която изисква лицето да бъде поставено в центъра на всички решения, които го/я засягат
- Присъщото равенство на всички, независимо от различията
- Етиката на солидарността, която изисква обществото да поддържа свободата на човека с подходяща социална подкрепа

Подходът, основан на правата, избягва разделянето на идентичностите (т.е. възрастни хора, хора с увреждания) и се фокусира върху хората по отношение на предизвикателствата и възможностите, пред които са изправени на всеки етап от жизнения цикъл, включително с остаряването им.

Подходът, основан на правата на човека, не противоречи на реалността на специфичните за възрастта нужди - напротив, подходът, основан на правата, позволява на обществото да посреща по-добре нуждите, както се изисква, като същевременно ги оформя в рамките на разказ, основан на правата на човека.

Въпреки появата на ясен дискурс за правата на човека, вероятно е „старите хора“ често да бъдат смятани за бреме, особено тези, които се нуждаят от висока степен на подкрепа. Това разбиране за стареенето е отразено в политическия дискурс, който се фокусира предимно върху физическите „дефицити“ или „дефицитите“, свързани с вземането на решения, свързани с процеса на стареене, и върху това как тези „нужди“ трябва да бъдат посрещнати, а не върху възрастните хора като носители на човешки права.

Нилс Муйжниекс, бивш комисар на Съвета по правата на човека, заяви на 18 януари 2018 г.:

„Възрастните хора имат абсолютно същите права като всички останали, но когато става въпрос за прилагането на тези права, те са изправени пред редица специфични предизвикателства. Например, те често са обект на възрастова дискриминация, определени форми на социално изключване, икономическа маргинализация поради неадекватни пенсии или са по-уязвими на експлоатация и малтретиране, включително от членове на семейството.“²

Докладът на Агенцията на Европейския съюз за основните права за 2018 г.³ посвещава основната си глава на равното третиране на възрастните хора и зачитането на основните им права. Той отразява нарастващото осъзнаване на проблема и как политиките се променят, за да зачитат по-добре техните права. Докладът, обаче, съветва да не се

¹ Куин, Г. и Дегенер, Т. (ред.) с Брус, А., Бърк, К. Кастелино, Дж., Кена, П. Килкели, У., Куинливан, С. Права на човека и увреждания, ООН, Ню Йорк и Женева.

² <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/the-right-of-older-persons-to-dignity-and-autonomy-in-care>

³ https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-fundamental-rights-report-2018_en.pdf

прилага универсален подход, тъй като бариерите, пред които са изправени жените, етническите малцинства и хората с увреждания, могат да се усложнят с възрастта им. Това подчертава необходимостта от разширяване на защитата срещу дискриминация, основана на възраст, чрез прилагане на Директивата за равно третиране на ЕС⁴, която разширява анти-дискриминационната защита отвъд заетостта до достъп до услуги, жилища и здравеопазване.

Отворената работна група на ООН по въпросите на стареенето заявява, че:

„Въпреки че Всеобщата декларация за правата на човека провъзгласява, че всички човешки същества се раждат свободни и равни, очевидно е, че упражняването на всички човешки права намалява с възрастта, поради негативната представа, че възрастните хора по някакъв начин са по-малко продуктивни, по-малко ценни за обществото и бремене за икономиката и за по-младите поколения.“⁵

Съществуват груби неравенства по отношение на достъпа на хората до стоки и услуги поради мястото, където живеят, и тези неравенства често се усещат особено силно от възрастните хора. Проблеми, свързани с местоживееене, близост до стоки и услуги, наличен транспорт, планиране на трафика и използване на земята, следва да бъдат вземани предвид в политиките за включване и равенство.

Подходът, основан на права, представлява предизвикателства за всички нас, включително индивидуално и колективно, които изискват:

- ✓ Държавите да предоставят подходящи услуги и да въведат съответно законодателство, основано на права;
- ✓ Работодателите да осигурят равен достъп до трудова заетост и насърчаване на позитивна култура в рамките на работното място;
- ✓ Синдикатите да осигурят подкрепа за всички възрастови групи;
- ✓ Медиите да отразяват положителен образ на възрастните хора;
- ✓ Неправителствени организации (НПО) да осигурят форум за възрастните хора, за да изразят тревогите си и да лобират за и от името на възрастните хора;

Всички тези сектори трябва да бъдат подготвени да разгледат своите политики и процедури, за да видят дали насърчават или подценяват ролята на възрастните хора в обществото. Може да се окаже, че някои възрастни хора все още са склонни да бъдат разглеждани повече като пасивни получатели на грижи, отколкото като активни участници в идентифицирането на собствените им нужди от грижи и подкрепа и активното оформяне на политиката и практическите отговори. Добрата практика изисква културна промяна и промяна в нагласите и в това отношение.

Основаният на права подход към възрастните хора означава предоставяне на:

- Възможности за наемане на платена работа
- Адекватен доход, който позволява на хората да живеят според преобладаващите стандарти
- Достъп до образование, обучение и културни занимания
- Достъп до качествени социални и здравни грижи
- Достъп до подходящо жилище
- Достъп до необходимата социална подкрепа за постигане на максимална независимост

⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008PC0426&from=en>

⁵ Доклад от осмата работна сесия на Отворената работна група на ООН за остаряването, 28 юли 2017 г., <https://undocs.org/A/AC.278/2017/2> р. 8

Принципи, залегнали в основата на политики и практики, основани на права

1: Признание

- ✓ Себеуважение, което човек изпитва въз основа на уважението, предоставено от другите
- ✓ Правно признаване, включващо права и задължения
- ✓ Всеки индивид има възможност да изживее ценени и уважавани социални роли
- ✓ Чувства за принадлежност в широк смисъл на национална идентичност

2: Гражданство и социално включване

- ✓ „Пъпната връзка“ между права и гражданство
- ✓ Право на индивидите „да имат живот на цивилизовано същество според стандартите, преобладаващи в обществото“
- ✓ Достъп до ресурси и възможности за участие в живота на обществото
- ✓ Свързаност и ангажираност с квартала/общността

3: Капацитет

- ✓ Способността на човек да действа, да прави избори и решения и да изразява възгледи
- ✓ Хората, независимо от техните познавателни способности, да могат да участват в критични решения, които засягат живота им
- ✓ Необходимост от промяна от възглед за дефицита на индивида към такъв, който обхваща повече социални, основани на отношения и съвместни измерения
- ✓ Разширяване на хоризонтите във връзка с начина, по който хора с намален капацитет за вземане на решения участват във вземането на решения и избора

4: Глас

- ✓ Правото на дадено лице да изразява свободно възгледите си по всички въпроси, които го засягат:
 - Избор къде и с кого да живеете
 - Контрол върху настаняването, ежедневието, дейностите и общата посока на живот.
 - Възможности на всички етапи от жизнения цикъл за участие в ценени дейности
 - Решаващо разграничение между „автономия при вземане на решения“ и „автономия на изпълнение“

5: Способности

- ✓ Да можеш да бъдеш третиран като достойно същество, чиято стойност е равна на тази на другите
- ✓ Да можеш да обичаш онези, които те обичат и се грижат за теб, и да скърбиш при тяхното отсъствие
- ✓ Да можеш да изпитваш копнеж, благодарност и оправдан гняв
- ✓ Да бъдеш в състояние да **не** помрачаваш емоционалното си развитие от страх или безпокойство
- ✓ Да можеш да участваш в критичен размисъл относно планирането на собствения си живот

(Марта Нусбаум, Граници на справедливостта)

6: Равенство

- ✓ Всички членове на обществото имат еднаква възможност да увеличават максимално своя потенциал
- ✓ Нуждите на всеки индивид са еднакво важни

„Въпреки че хората могат да се различават значително по капацитет, характер и интелигентност, те имат еднакво право като човешки същества на внимание и уважение. И когато това стане реалност, благосъстоянието на обществото вероятно ще се увеличи“ (Р.Х. Тауни 1931).

7: Себереализация

- ✓ Развитието на човешката личност във всичките ѝ измерения
- ✓ Хората мислят за себе си като за уникални индивиди с избрана, а не предписана или стандартна идентичност
- ✓ Способност да си представят бъдещето и да мислят напред

Раздел трети

Международни инструменти за правата на човека

Защитата на правата на възрастните хора е част от различни конвенции, планове за действие и препоръки на ООН, ЕС и Съвета на Европа. Общите принципи на Всеобщата декларация за правата на човека и Европейската конвенция за правата на човека имат отношение към правата на възрастните хора.

Въпреки че не е приета конвенция, която изрично да третира правата на възрастните хора - както в случаите с жените и децата - под егидата на Европейския съюз бяха предприети редица стъпки за подобряване на живота на възрастните хора.

Харта на основните права на Европейския съюз и правата на възрастните хора

Хартата⁶ представлява първично законодателство на ЕС и обхваща много широк спектър от права. Тя не разграничава и не ограничава упражняването на права въз основа на възрастта. Включени са валидни основни права, свързани с граждански, политически и социално-икономически права, които се прилагат универсално недвусмислено за всеки, независимо от възрастта:

- Човешко достойнство
- Цялост на личността
- Забрана на изтезания и нечовешко или унижително отношение или наказание
- Право на личен и семеен живот
- Свобода на изразяване
- Правото на собственост
- Право на достъп до професионално обучение, на работа
- Право на социално подпомагане и здравеопазване

Хартата забранява дискриминацията въз основа на възраст (член 21) и, което е много важно, определя правата на възрастните хора „да водят достоен и независим живот и да участват в социалния и културен живот“ (член 25). С това Харта сигнализира за приемане и зачитане на основните права на възрастните хора. Тя има за цел да гарантира тяхното равно участие в обществото и тяхната независимост, което е от основно значение за промяната на възприятията за свободата на действие на хората в напреднала възраст.

Трансформирането на новия основан на права подход, отразен в Харта на основните права, в конкретни законодателни мерки и политически действия на ЕС е бавен процес. ЕС все още не е успял да предостави всеобхватна вторична правна рамка, гарантираща реално равенство за възрастните хора. Единственото изключение е Директивата за равенство в заетостта, която повиши осведомеността относно правата на възрастните хора в областта на заетостта и допринесе за промяна на нагласите на държавните органи и частните работодатели по редица въпроси.

Европейска социална харта⁷

Европейската социална харта, приета през 1961 г. и преработена през 1996 г., е първият договор за правата на човека, който конкретно защитава общите права на възрастните хора. Член 23 се отнася до правото на възрастните хора на социална закрила и се стреми да гарантира, че възрастните хора остават пълноправни членове на обществото възможно най-дълго чрез адекватни ресурси, които да им помогнат да участват активно в обществения, социалния и културния живот. Член 23 гласи, че държавите-страни се задължават да приемат мерки за:

⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32000L0078&from=EN>

⁷ <https://rm.coe.int/168007cf93>

- Да се даде възможност на възрастните хора да останат пълноправни членове на обществото възможно най-дълго, като предоставят подходящи ресурси и информация за наличните услуги;
- Да се даде възможност на възрастните хора да избират свободно начина си на живот и да живеят независимо толкова дълго, колкото е възможно чрез осигуряване на подходящи жилища и услуги; и
- Гарантиране на подкрепа за възрастни хора, живеещи в институции.

Член 15 се отнася до правото на хората с увреждания на независимост, социална интеграция и участие в живота на общността и до необходимостта да се гарантира, че хората с увреждания, независимо от възрастта и естеството и произхода на техните увреждания, могат да упражняват своето право на независимост, социална интеграция и участие в живота на общността.

Изявления на ООН относно стареенето и възрастните хора

През 1991 г. *Принципите на ООН за възрастните хора*⁸ идентифицираха принципите на независимост, участие, грижа, себеосъществяване и достойнство като основни за възрастните хора. Принцип 14 гласи, че:

Възрастните хора трябва да могат да се ползват от правата на човека и основните свободи, когато пребивават в прият, заведение за грижа или лечение, включително пълно зачитане на тяхното достойнство, вярвания, нужди и неприкосновеност на личния живот и на правото да вземат решения относно грижите за тях и качеството на техните живеене.

Тези принципи на ООН бяха последвани през 2002 г. от Мадридския план за действие относно застаряването (MIPPA). Той призова за промени в нагласите, политиките и практиките, така че огромният потенциал на застаряващото население през 21 век да може да бъде осъществен. Това беше необходимо, за да се гарантира, че хората могат да остаряват с достойнство и сигурност, докато продължават да участват в живота на своята общност.

MIPAA е единственият международен инструмент, посветен на възрастните хора. Той беше приет от 159 държави-членки на ООН през 2002 г. Въпреки това не беше разработен като документ за правата на човека. В преглед от 2022 г. се посочва значението на правата на човека при неговото прилагане⁹.

Тъй като нито принципите, нито планът за действие са правно обвързващи, държавите имат морално, а не правно задължение да следват техните препоръки относно третирането на възрастните хора. Отбелязва се, че ООН е създавала специална отворена работна група (OEWG)¹⁰, за да разгледа съществуващата международна рамка за човешките права на възрастните хора и да идентифицира възможни пропуски и как най-добре те да бъдат преодоленни.

Декларация на Съвета на Европа за правата на възрастните хора

Препоръката на Съвета на Европа за насърчаване на човешките права на възрастните хора дава насоки за носителите на задължения относно правата на възрастните хора и как да ги прилагат.¹¹

Декларацията включва изискване към държавите да осигурят медицинска и здравна помощ и грижи в съответствие с нуждите. Следват някои от съответните разпоредби в Съвета на Европа

⁸ <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/united-nations-principles-older-persons>

⁹ „МИНИСТЕРСКА ДЕКЛАРАЦИЯ В РИМ 2022 г. „Устойчив свят за всички възрасти: обединяване на силите за солидарност и равни възможности през целия живот““.

¹⁰ <https://social.un.org/ageing-working-group/>

¹¹ Препоръка CM/Rec (2014)2 на Комитета на министрите към държавите-членки относно насърчаването на човешките права на възрастните хора. (Прието от Комитета на министрите на 19 февруари 2014 г. на 1192 среща на заместник-министрите).

Изявление:

1. Възрастните хора по принцип трябва да живеят в жилищни, институционални или психиатрични грижи само с тяхното свободно и информирано съгласие. Всяко изключение от този принцип трябва да отговаря на изискванията на Европейската конвенция за правата на човека, по-специално правото на свобода и сигурност (член 5).
2. Възрастните хора трябва да могат да участват пълноценно и ефективно и да бъдат включени в обществото.
3. Всички възрастни хора трябва да могат да живеят в достойнство и сигурност, без дискриминация, изолация, насилие, пренебрегване и малтретиране и възможно най-самостоятелно.
4. Пълното и равно ползване на всички човешки права и основни свободи от всички възрастни хора трябва да бъде гарантирано и да се насърчава зачитането на присъщото им достойнство.
5. Възрастните хора се ползват от правата и свободите си без дискриминация на каквато и да е основа, включително възраст.
6. Възрастните хора имат право да водят живота си независимо, по самоопределен и самостоятелен начин.
7. Възрастните хора имат право да получават подходяща подкрепа при вземането на решения и упражняването на правоспособността си.
8. Държавите членки следва да осигурят адекватни мерки за подкрепа, за да позволят на възрастните хора да получат жилища, адаптирани към техните настоящи и бъдещи нужди.
9. Държавите членки следва да предприемат подходящи мерки, включително превантивни, за насърчаване, поддържане и подобряване на здравето и благосъстоянието на възрастните хора. Те трябва също така да гарантират, че подходящи здравни грижи и качествени дългосрочните грижи са налични и достъпни.
10. Услугите трябва да бъдат достъпни в общността, за да се даде възможност на възрастните хора да останат възможно най-дълго в собствените си домове.
11. Възрастните хора трябва да получават медицински грижи само при тяхното свободно и информирано съгласие и могат свободно да оттеглят съгласието си по всяко време.
12. В случай че възрастен човек не е в състояние, при конкретни обстоятелства, да даде съгласие, желанията изразени от това лице във връзка с медицинска интервенция, включително мерки за удължаване на живота, следва да бъдат взети под внимание в съответствие с националното законодателство.
13. Когато възрастен човек няма, съгласно закона, способността да даде съгласие за интервенция, по-специално поради умствено увреждане или заболяване, интервенцията може да бъде извършена само с разрешението на негов представител, орган или лице или орган, предвидени в закона.
14. Държавите членки следва да осигурят достатъчни и адекватни жилищни услуги за тези възрастни хора, които вече не могат или не желаят да живеят в собствените си домове
15. Възрастните хора, които живеят в институции, имат право на свободно движение. Всички ограничения трябва да бъдат законни, необходими и пропорционални и в съответствие с международното право.
16. Държавите членки трябва да предлагат палиативни грижи на възрастни хора, които страдат от животно-застрашаваща болест или болест, ограничаваща продължителността на живота им, за да се гарантира тяхното благополучие и да им се позволи да живеят и умрат с достойнство.

Да подчертаем отново, тъй като тези разпоредби не са правно обвързващи, те налагат морал, което е различно от правно задължение.

Европейски стълб на социалните права

Европейският стълб на социалните права¹² включва редица принципи, отнасящи се конкретно за възрастните хора:

- Равни възможности (Принцип 3)
- Баланс между професионалния и личния живот (Принцип 9)
- Доходи и пенсии за старост (Принцип 15)
- Включване на хората с увреждания (Принцип 17)
- Дългосрочни грижи (Принцип 18)

В допълнение към ключовите принципи, пряко отнасящи се до по-възрастните хора, повечето от правата и принципите в стълба се признават при равни условия, независимо от каквото и да било разграничаване - включително по възраст. Такъв е случаят, например, по отношение на правото на:

- Учене през целия живот (Принцип 1)
- Адекватни минимални доходи за живот в достойнство на всички етапи на живота (Принцип 14)
- Достъпни, превантивни и лечебни здравни грижи с добро качество (Принцип 16)
- Достъп до социални жилища или жилищна помощ с добро качество (Принцип 19)
- Достъп до основни услуги с добро качество (Принцип 20)

Провъзгласявайки всички тези социални права и принципи при равни условия за всички, Стълбът на социалните права потвърждава отново значението на това възрастните хора да упражняват правата си и да участват еднакво във всички сфери на живота, както вече е заложено в Хартата на основните права на ЕС. Въпреки че това е положително развитие към по-социален и уважаващ възрастните хора Европейски съюз, като се има предвид необвързващия характер на Стълба, институциите на ЕС и държавите членки остава да трансформират своя заявен политически ангажимент в конкретни правни действия и политики.

Европейска харта за правата и отговорностите на възрастните хора, нуждаещи се от дългосрочни грижи и помощни грижи

*Европейската харта за правата и отговорностите на възрастните хора, нуждаещи се от дългосрочни грижи и помощни грижи*¹³, признава и зачита правата на възрастните хора, за които е по-вероятно да зависят от други хора за грижи, да водят достоен и независим живот и да участват в социалния и културен живот. Всяко ограничение на тези права, ако е причинено от възраст и зависимост, трябва да почива на ясни законови основания и прозрачни съдебни процедури, трябва да бъде пропорционално, подлежащо на преразглеждане и преди всичко да се разглежда в най-добрия интерес на заинтересованата страна. Незачитането и пренебрегването на тези права трябва да се смята за неприемливо. Държавите членки трябва да разработят политики, които насърчават тези права на национално ниво и в институциите за грижи, и да подкрепят лицата, които ги отстояват. Хартата също признава, че по-голямата част от слабите и уязвими възрастни хора са жени: двама от трима човека на възраст над 80 години в Европа са жени. Повече от една трета от тях страдат от болестта на Алцхаймер или деменция, което ги прави още по-уязвими към малтретиране. Здравните и дългосрочни грижи, включително превенцията и ранната интервенция, трябва да се разглеждат не като разход, а като инвестиция, която е от полза за всички възрастови групи. Услугите за здравеопазване и дългосрочни грижи в ЕС трябва да се основават на солидарността между поколенията, за да отразяват разпоредбите на Договора от Лисабон, които гласят, че Европейският съюз „се бори със социалното изключване и дискриминацията и ще насърчава социалната справедливост и защита, равенството между жените и мъже, солидарност между поколенията и защита на правата на детето“. Хартата (Член 4.1) се позовава на правото на получаване на висококачествени, навременни и достъпни здравни и дългосрочни услуги, които са адаптирани към индивидуалните нужди и желания на индивида без каквато и да е дискриминация.

¹² https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/social-summit-european-pillar-social-rights-booklet_en.pdf

¹³ [https://www.aqe-platform.eu/sites/default/files/European%20Charter EN.pdf](https://www.aqe-platform.eu/sites/default/files/European%20Charter%20EN.pdf)

Докато възрастните хора с увреждания са признати в текста на UNCRPD, например в член 25, буква б) относно правото на здравни служби и в член 28, буква б) относно правото на програми за социална защита и програми за намаляване на бедността, конвенцията не се фокусира конкретно върху правата на човека на възрастните хора като такива. Въпреки това, в преамбюла се изразява загриженост относно трудните условия, пред които са изправени лица с увреждания, които са обект на множество или утежнени форми на дискриминация, въз основа на освен другото и възраст. Също така държавите членки са длъжни да приемат незабавни, ефективни и подходящи мерки за борба със стереотипите, предразсъдъците и вредните практики, свързани с лица с увреждания, включително тези, базирани на възрастта, във всички области на живота (член 8).

Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания се стреми да „осигури пълното, ефективно и еднакво упражняване на всички човешки права и основни свободи от хората с увреждания и да насърчи зачитането на присъщото им достойнство“.

Голяма част от възрастните хора са хора с увреждания. Много хора придобиват свързани с възрастта сензорни или физически увреждания или могат да изпитват намален капацитет за вземане на решения. Индивидите, които са придобили своите увреждания в по-млада възраст, изпитват двойна дискриминация когато остаряват, и също така имат специфични нужди и притеснения като възрастни хора, включително вероятност да имат притеснения като по-възрастни хора на по-млада хронологична възраст от останалите.¹⁴ Това може да се дължи на естеството на увреждането или слабостта на дадено лице, социални фактори или комбинация. Най-дискриминационното отношение към възрастните хора е насочено срещу възрастни хора, които имат или се възприемат като такива с увреждания, особено тези, които (може да) се нуждаят от сериозна подкрепа. По-специално ограничаването на правоспособността и институционализацията без предварителното свободно и информирано съгласие на лицето са практики, използвани срещу възрастни хора, както и срещу млади хора с увреждания.

Конвенцията определя граждански и политически права, както и икономически, социални и културни права: право на живот (член 10), равнопоставеност пред закона (член 12), достъп до правосъдие (включително настаняване, подходящо за възрастта) (член 13), свобода и сигурност на личността (член 14), свобода от изтезания (член 15), свобода от експлоатация, насилие и малтретиране (член 16), неприкосновеност на личността (член 17), свобода на движение и гражданство (член 18), свобода на изразяване и мнение и достъп до информация (член 21), зачитане на личния живот (член 22), зачитане на дома и семейството (член 26), образование (член 24), здраве (член 25), работа и заетост (член 27), адекватен стандарт на живот и социална защита (член 28) и участие в политически и обществен живот (член 29), право на защита и безопасност на хората с увреждания в рискови ситуации (член 11), право на лична мобилност (член 20), право на рехабилитация (член 26); и правото на участие в културния живот, отдиш, свободно време и спорт (член 30).

Член 19 от Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания е особено подходящ в контекста на хора, нуждаещи се от дългосрочни грижи и подкрепа. Той постановява, че държавите страни трябва да признаят равното право на всички хора с увреждания да живеят в общността, с избор, равен на останалите, и трябва да предприемат ефективни и подходящи мерки за улесняване на пълното упражняване на това право от хората с увреждания и тяхното пълно включване и участие в общността, включително чрез гарантиране, че:

- (a) Хората с увреждания имат възможност да избират мястото си на пребиваване и къде и с кого да живеят наравно с останалите и не са задължени да живеят в специално определена среда на живот;
- (b) хората с увреждания имат достъп до набор от домашни, жилищни и други услуги за подкрепа в общността, включително лична помощ, необходима за подпомагане на живота и включването в общността и за предотвратяване на изолация или сегрегация от общността;
- (c) Обществените услуги и съоръжения за общото население са достъпни на равни начала хора с увреждания и отговарят на техните нужди.

¹⁴ <https://social.un.org/ageing-working-group/group/documents/fourth/CenterfortheHumanRightsofUsersandSurvivorsofPsychiatry.pdf>

Комитетът на Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания, в своя общ коментар относно член 19, заявява, че пречките пред независимия живот също включват отказ от правоспособност, негативни нагласи, стигма и стереотипи и липса на налични услуги като транспорт.¹⁵ Комитетът посочва още, че хората с увреждания често „не могат да упражняват избор, защото липсват възможности за избор“.¹⁶

Равенството пред закона е една от ключовите разпоредби, предвидени в член 12 от Конвенцията, която потвърждава правото на хората да упражняват своята правоспособност чрез предоставянето им на необходимата подкрепа. Способността за вземане на собствени решения е предпоставка за индивидуалната автономия. Лишаването на физическо лице от правоспособност - било то частично, по отношение на определени решения или пълното ограничаване на правото му да взема каквито и да било правно обвързващи решения - води до явен отказ на личността.

В доклада от 2019 г. на специалния докладчик на ООН за правата на хората с увреждания¹⁷ се посочва, че Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания се прилага за увреждания, изпитани на всяка възраст, но медицинските определения и подходи доминират международните дискусии за остаряването, като възрастните хора все още се възприемат до голяма степен като „обикновени бенефициенти на грижи“.¹⁸ Специалният докладчик заявява, че фрагментирането на политиките за възрастните хора и за хората с увреждания води до „невидимост в закона и в практиката на опита с увреждания в късна възраст“¹⁹ и че „нарушенията на човешките права на възрастни хора с увреждания често нито се наблюдават, нито се категоризират като такива“.²⁰

¹⁵ Комитет по правата на хората с увреждания, Общ коментар № 5 (2017) относно независимия живот и включването в общността, <https://bettercarenetwork.org/sites/default/files/CRPD.C.18.R.1-ENG.pdf> стр. 3-4.

¹⁶ Пак там. стр. 7.

¹⁷ Обединените нации (2019 г.) Доклад на специалния докладчик за правата на хората с увреждания: 74-та сесия на Общото събрание. (A/74/186, 17 юли 2019 г.) <https://undocs.org/en/A/74/186> стр.5.

¹⁸ Пак там. стр. 7

¹⁹ Пак там. стр. 5

²⁰ Пак там. стр. 10

Правото на лична свобода

Правото на лична свобода е едно от най-фундаменталните човешки права и е особено важно в контекста на начина на предоставяне на дългосрочни грижи. То включва правото на свобода на движение и свобода от произволно задържане от други лица. Наред с правото на живот, правото на свобода е едно от най-основните човешки права. Всяка декларация за права включва правото на свобода. Статия 40.4.1 от Конституцията на Ирландия защитава правото на свобода, като посочва, че никой гражданин не може да бъде лишаван от личната си свобода, освен в съответствие със закона.

На международно ниво правото на свобода и сигурност на личността намери своята първа правна формулировка във Всеобщата декларация за правата на човека (ВДПЧ), която гласи, че „Всеки има право на живот, свобода и лична сигурност“ (член 3) и че „Никой не може да бъде подлаган на произволен арест, задържане или изгнание“ (чл. 9).

Член 9, параграф 1 от Международния пакт за граждански и политически права (МПГПП)²¹ гласи, че „всеки има право на свобода и лична сигурност. Никой не може да бъде подлаган на произволен арест или задържане. Никой не може да бъде лишаван от свобода освен на основанията и в съответствие с процедурата, установени от закона.“

Член 5, параграф 1 от Европейската конвенция за правата на човека (ЕКПЧ)²² определя изчерпателно случаите, в които дадено лице може да бъде лишено от свобода. Те трябва да са в съответствие с предвидената от закона процедура.

Член 14 от Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания (Свобода и лична сигурност) изисква държавите страни да гарантират, че хората с увреждания, на равна основа с останалите:

- (а) се ползват от правото на свобода и лична сигурност;
- (б) не са лишавани от свободата си незаконно или произволно и че всяко лишаване от свободата е в съответствие със закона и че наличието на увреждане в никакъв случай не оправдава лишаване от свобода.

Стареенето продължава да се свързва в публичния и политическия дискурс повече от гледна точка на „дефицитите“, свързани с прогресивна загуба на физически способности и способности за вземане на решения и задоволяване на техните здравни и социални нужди, отколкото с положителните аспекти на стареенето, свързани с натрупаната мъдрост, опит и принос на възрастните хора към обществото.

Нилс Муйжниекс, бивш комисар на Съвета на Европа по правата на човека, заявява в Коментар на човешките права през януари 2018 г.:

„Възрастните хора имат абсолютно същите права като всички останали, но когато става въпрос за прилагането на тези права, те са изправени пред редица специфични предизвикателства. Например, те често са изправени пред възрастова дискриминация, определени форми на социално изключване, икономическа маргинализация поради неадекватни пенсии или са по-уязвими към експлоатация и малтретиране, включително от членове на семейството.“²³

Генералният секретар на ООН Антониу Гутереш коментира, че енергията и идеалите на старите и младите са жизненоважни за реализирането на 17-те цели на ООН за устойчиво развитие (SDGs).

„Младежите и възрастните хора в тази стая имат мъдрост, опит, енергия и идеали... Ще гарантираме, че всички хора, млади и стари, се разпознават като собственици, водачи и бенефициенти на целите за устойчиво развитие“.²⁴

²¹ https://treaties.un.org/doc/treaties/1976/03/19760323%2006-17%20am/ch_iv_04.pdf

²² https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf

²³ <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/the-right-of-older-persons-to-dignity-and-autonomy-in-care>

²⁴ <https://www.un.org/sustainabledevelopment/blog/2017/08/solidarity-across-generations-is-vital-for-sustainable-development-un-special-event-hears/>

Правоспособността е концептуално много различна от способността за вземане на решения. Дееспособността е способността да се притежават права и задължения (правоспособност) и да се упражняват тези права и задължения (правно представителство). Капацитетът за вземане на решения се отнася до уменията за вземане на решения на дадено лице, които варират от един човек до друг.

Декларацията на Съвета на Европа относно правата на възрастните хора²⁵ настоятелно призовава държавите членки да осигурят подходящи и ефективни предпазни мерки за предотвратяване на злоупотреби във всички области, които са свързани с вземането на решения и упражняването на правоспособност от страна на възрастните хора, включително възможни ограничения, които може да са необходими за целите на защита.

Добрата практика изисква използването на термина „капацитет за вземане на решения“ (способността в момента на вземане на решение да се разбере естеството и последиците от решението, което трябва да се вземе), а не „умствен капацитет“, и волята и предпочитанията на дадено лице, а не техните „най-добри интереси“

²⁵ Препоръка (2014)2 на Комитета на министрите към държавите-членки относно насърчаването на човешките права на възрастните хора. (Прието от Комитета на министрите на 19 февруари 2014 г. на 1192 среща на заместник-министрите).

Раздел четвърти

Подкрепа за правата на възрастните хора - споделена отговорност

Отговорности на различни групи/актьори за защитата на човешките права на възрастните хора

Групи / лица	Наблюдение / идентифициране	Превенция	Информиране на отговорни лица/агенции	Формално докладване	Доклад разследване	Действие
Възрастни хора	◆	◆	◆	◆		
Членове на семейството	◆	◆	◆	◆		◆
Съседни / приятели	◆	◆	◆	◆		◆
Други хора с регулярни контакти – НПО, общност	◆	◆	◆	◆		◆
Общество	◆	◆	◆	◆		
Семейни адвокати	◆	◆	◆	◆		
Независими адвокати	◆	◆	◆	◆		
Здравни и социални работници в домове за стари хора	◆	◆	◆	◆	◆	◆
Здравни и социални работници в други услуги в общността	◆	◆	◆	◆	◆	◆
Служители в администрация и социални грижи	◆	◆	◆	◆	◆	◆
Служители във финансови институции	◆	◆	◆	◆	◆	◆
Лица, законово назначени да представляват възрастни хора	◆	◆	◆	◆	◆	
Екипи по защита на правата и качество на услугите		◆			◆	◆
Омбудсман / Институции по правата на човека		◆			◆	◆
Полиция		◆			◆	◆
Съд		◆			◆	◆
Образователни институции		◆				
Изследователи		◆				
Медии		◆				

Добрата практика изисква всеки в обществото да играе своята роля в защитата на правата на възрастните хора. Съществува широк набор от групи и лица, пряко или непряко участващи в отношения, където нарушенията на правата на възрастните хора могат да бъдат идентифицирани и да се реагира на различни нива.

Добрата практика изисква всички горепосочени участници да поемат отговорност и да действат по съответния начин - това би включвало, на първо място, разпознаване на ситуации, в които има или има вероятност да възникнат нарушения на права; предприемане на подходящи действия в съответствие със социалната и професионалната роля на лицето. Има някои категории хора и групи, които имат повишена роля, самите възрастни хора, неформални мрежи за социална подкрепа, включващи роднини, съседи и социални мрежи, и професионалисти, свързани с предоставянето на услуги и правораздаването.

Категориите на отношения с потенциална роля за защита на правата включва семейства, съседи, социален кръг, здравни и социални професионалисти, полиция и финансови и други услуги за потребители. Други инициативи и кампании като подкрепа за жертви на престъпления могат също за играят важна роля.

Политиките за добри практики за възрастното население трябва да се основават на интегрирана, ясна и приобщаваща визия и свързани ценности, които признават взаимозависимостта на всички нас и правото ни да живеем в пълния си потенциал. Това изисква гледна точка към жизнения цикъл между поколенията, която разглежда стареенето – за разлика от старостта или старите хора – като ключова концепция, около която се изгражда социалната политика.

Подходът на връзка между поколенията има потенциал да създаде по-сплотено, съгласувано, кооперативно и приобщаващо общество и това е свързано с всички нас, защото такава политика трябва да бъде формулирана и въведена от всички нас - не в бъдеще, а сега. И тя ще бъде от полза за всички ни сега и в бъдеще.

Солидарност между поколенията и права на човека

Хартата на основните права на ЕС отдавна утвърждава правото на възрастните хора да живеят достойно и да участват в социалния и културен живот. Различни инициативи, въведени през последното десетилетие, спомогнаха за повишаване на осведомеността относно правата на човека и техния потенциал да доведат до промяна. Въпреки това има нужда от много по-ясен фокус върху преминаването от мислене за старостта по отношение на „дефицити“, които създават „нужди“ към по-всеобхватен подход, включващ „основан на права“ подход към остаряването. Подходът, основан на правата на човека, не противоречи на реалността на специфичните за възрастта нужди - напротив, подходът, основан на правата, дава възможност на обществото да посреща по-добре нуждите на всички възрастови групи, както се изисква, докато същевременно ги оформя в начин на говорене, основан на правата на човека.

Добра практика

- ✓ Необходимо е да се съсредоточим върху по-широката концепция за едно общество (млади, на средна възраст и по-възрастни възрастови групи), които имат споделена отговорност (на основа на концепцията за социална солидарност) да се грижат за хора, които са уязвими през някаква част от целия жизнен цикъл - деца, хора с увреждания, хора с психични проблеми и възрастни хора, които се нуждаят от грижи и подкрепа.
- ✓ Докато ролята на отделните семейства е критично важна за подкрепа на възрастните хора в нуждите им от грижи и тя трябва да бъде подкрепена съответно от публичната политика, това не трябва да бъде единствено семейна отговорност.
- ✓ По-младите поколения трябва не само да признават мъдростта и опита на по-възрастните поколения, но също, и може би по-важно, да признават необходимостта да се гарантира, че възрастните са защитени и им се предоставят възможно най-качествените грижи, когато имат нужда от тях.

Компоненти за добра практика

- ✓ Насърчаването на равенството и солидарността между поколенията трябва да бъде заложено в институциите на всички държави - образование, заетост и системи за създаване на политики и предоставяне на услуги.
- ✓ Политиките за добра практика във връзка с по-възрастните поколения трябва да бъдат основани на убеждението, че можем да идентифицираме и да отговорим на редица нужди, които съществуват независимо от различията между поколенията и в различни сектори, и да разглеждаме възрастните хора, както и младите хора, като потенциален ресурс, а не като проблем, който трябва да бъде решен.
- ✓ Подобна политика трябва да започне не с адресиране на специфични проблеми на определени групи, а с идентифициране и отговор на набор от нужди, които засягат всички поколения и различните сектори.
- ✓ Имаме нужда от по-силен фокус в публичното говорене върху това как обществото колективно и индивидуално може да посрещне тези нужди и какъв може да бъде подходящият баланс между държавата и другите доставчици.
- ✓ Публичният и политическият дискурс трябва да се съсредоточат върху възрастните хора, както и върху другите хора, като потенциални ресурси и положителен принос за обществото по отношение на опит и умения, а не като слабите страни на възрастните хора и изискванията им към услугите за подкрепа.
- ✓ Отговорността за предоставяне на грижи и подкрепа на възрастни хора, които се нуждаят от такива, е по-широка от семейството и трябва да бъде насърчавана в цялото общество като съществена част от инфраструктурата за социална подкрепа.
- ✓ Дискусиите около разходите в бюджета за грижи и подкрепа за възрастни хора трябва да бъдат балансирани от подобен фокус върху много значителния социален и икономически принос на възрастните хора в предоставянето на неформална подкрепа за семейството и приятелите, като те помагат в грижите за децата и домакинските задължения и работят в доброволчески организации.

Ейджизмът включва предубедени нагласи към възрастните хора, старостта и процеса на стареене; дискриминационни практики спрямо възрастните хора; и институционални практики и политики, които трайно насаждат стереотипи за възрастните хора. Ейджизмът е по-прикрит от расизма или сексизма, тъй като се основава на патерналистични и по някакъв начин добронамерени нагласи, но все пак води до маргинализиране на възрастните хора в нашето общество и, тъй като е фин, трудно е да се борим и да го изкореним. Но политиките на нашето общество са изградени от нас и следователно могат да бъдат променени от нас. От нас зависи да гарантираме, че нашите социални политики отговарят на нуждите на цялото ни общество, включително на възрастното население. Нашите възприятия оцветяват нагласите ни и нашите нагласи оцветяват нашите практики, процедури, политики и услуги. За да изкореним ейджизма от нашите политики, първо трябва да го изкореним от нашите нагласи и възприятия.

Преходът към пенсиониране често е сигнал за загуба на статус и роля в обществото. Пенсионираните хора често се възприемат като "естествено" неангажирани и много често се смята, че нямат голям избор, освен да се приспособят към тези негативни очаквания и да действат по съответния начин.

²⁶ Доклад на СЗО за 2021 г., <https://www.who.int/publications/i/item/9789240016866> отбелязва, че ейджизмът определя характеристиките и разделя хората по начини, които са несправедливи и водят до неравностойно положение и подкопаване на човешките права. Друга важна констатация в анализа на СЗО на изследването на ейджизма е, че възрастните хора могат да приемат ейджистки стереотипи, например, че старостта е време на социална изолация и ниско социално участие и че в резултат на това възрастните хора се оттеглят от обществото.

Справяне със социалната изолация и самотата

Много страни в Европейски съюз имат все по-застаряващо население. Колкото по-възрастни са хората, толкова по-вероятно е те да живеят сами, което пък увеличава вероятността от самота и социална изолация. Общопризнато е, че социалната изолация е основната причина за чувството на самота сред възрастните хора.

Там, където има финансова, общностна, доброволна и естествена подкрепа, хората съобщават за по-малко усещане за самота. Там, където има дефицит в тези опори, самотата става повод за безпокойство. На практика много възрастни хора допринасят значително за местните доброволчески услуги.

Всяко хоби или интерес е свързано с някакви разходи, колкото и минимални да са те за някои дейности. Реалността е, че за много възрастни хора социалните връзки и контакти в общността могат да бъдат скъпи и непосилни, затова адекватният доход е необходимо условие за продължаващо участие в живота на обществото.

Създаване на възможности за участие на възрастните хора в обществено ценни и ценени дейности

Контекст

Една от най-неприятните заплахи за възрастните хора вероятно е загубата на цел в живота и откъсването от света. Фокусът върху остаряването като процес на учене и приспособяване, в който самите възрастни хора участват активно в правенето на собствените си стратегии за справяне, поставя основата за овластяваща, а не основана на зависимост концепция за нуждата. Това прави видима степеня, до която възрастните хора могат да определят качеството на своя живот. Последствието от този подход за оценка на незадоволените нужди е, че той започва с определението им от самите възрастни хора.

- ✓ Поддържане на чувство за цел, смисъл и компетентност;
- ✓ Възможност да запазиш участието си в ценни аспекти от живота;
- ✓ Ангажиране в смислени дейности;
- ✓ Запазване на връзка с мястото и взаимоотношенията;
- ✓ Достатъчни доходи;
- ✓ Здравни и социални грижи, предоставени по начин, който гарантира автономност и чувство за самоопределение.

Добра практика

Добрите практики изискват да започнем от живия опит на възрастните хора, а не от начина, по който нуждите се описани в концепции от политиците. Едва когато измеренията на опита и възприятията на възрастните хора бъдат разбрани от политиците и доставчиците на услуги, може да се направи автентична оценка на нуждите.

Има много начини, по които възрастните хора могат да участват смислено в обществото:

- ✓ Работа като ментори на по-млади, по-малко опитни кохорти от населението - в бизнес среда, училища и колежи, инициативи за развитие на местната общност, програми за обучение и развитие;
- ✓ Промоция на здравето от възрастни хора за възрастни хора;
- ✓ Работа с и подкрепа на родители и семейства, които изпитват трудности при справянето с различни аспекти от живота;
- ✓ Участие в доброволчески/общностни организации за подобряване и изграждането на капацитет²⁷;
- ✓ Работа с деца и млади хора за насърчаване на изкуствата и занаяти в общността;
- ✓ Участие в профсъюзно движение, спортни клубове и религиозни организации;

²⁷ Често се случва възрастните хора, работещи с НПО, да играят централна роля в предоставянето на услуги на други възрастни и хора, които се нуждаят от такива услуги.

Участие във вземането на решения

- ✓ Съществува ясна необходимост от по-систематичен и планиран подход към участието на възрастните хора във всички аспекти на общественото функциониране, особено за онези от тях, които са изключени от съществуващите към момента системи за консултиране.

Гъвкаво пенсиониране

Ролята на възрастните хора като част от работната сила се обсъжда с повишено внимание през последните години на ниво Европейски съюз. Активното остаряване под формата на продължаващо участие в работната сила се насърчава поради нарастващото търсене на пазара на труда и намаляващия брой млади хора. Въпреки че акцентът е главно върху икономическите фактори и максимализирането на неизползван досега ресурс, смесената работна сила има и други предимства. Важно е също да се има предвид, че качеството на трудовия живот е пряко свързано с определянето дали, кога, как и защо хората трябва да спрат да работят.

Добра практика

- ✓ Хората, които са над традиционната възраст за пенсиониране (напр. 65 години), трябва да имат възможност да работят, ако желаят, без да се засягат правата им за социална пенсия.

Учене през целия живот

Концепцията за учене през целия живот е особено подходяща за хората с нарастване на възрастта. След определен момент хората, освободени от рутината „трябва да работя, за да си изкарвам прехраната“ и/или от отговорностите за отглеждане на деца, вече могат да се чувстват свободни да изследват нови хоризонти, образователни, артистични или пътешественически. Те може също да искат да се ангажират с учене заради самото учене, далеч от климата на конкурентоспособност, който прониква в голяма част от нашата „икономическа“ дейност.

Добра практика в справяне със самотата и социалната изолация

- ✓ Програмите за възрастни хора, не трябва да се задоволяват с посредствени теми и съдържание, а да са основани на разбирането, че хората от всички възрасти искат да увеличат максимално своите способности за учене и творчество.
- ✓ Нуждите на възрастното население трябва да се разглеждат от гледна точка на услуги, които улесняват тяхното продължаващо участие в ценни дейности и отчитат факта, че участието е централно за възприятието на хората за себе си като компетентни и допринасящи за обществото.
- ✓ Поддържането на непрекъснатост на мястото (в смисъл на дом и общност) е изключително важно, когато хората остаряват и трябва да бъде активно насърчавано - то предполага позната среда, в която да се говори/планира за нарастваща слабост.
- ✓ Трябва да има по-силен акцент върху концепцията за социално здраве от страна на здравните служби и особено общопрактикуващите лекари;
- ✓ Разпоредбите на социалните политики и инфраструктура трябва органично да насърчават социалния обмен в местните общности;
- ✓ Дневните центрове за дейности и групите за активно остаряване могат да предложат много и трябва да бъдат активно насърчавани и популяризирани. Те обаче може да не са подходящи за всеки;
- ✓ Публичните кампании за обществена осведоменост, основани на отговорите на социалната изолация от различните поколения, са важни за повишаване на осведомеността относно самотата сред някои

- възрастни хора;
- ✓ Ролята на обществените и доброволческите услуги е изключително важна и те трябва да получат адекватна подкрепа от правителствата;
 - ✓ Наличната подкрепа, включително транспорт и избор на дейности, са важни за възрастните хора, които имат желание да посещават дневни услуги и дейности;
 - ✓ Всяка местна общност трябва да подбере подходящи мотивирани специалисти, които да работят за идентифицирането на хора, за които има вероятност да бъдат изложени на риск от социална изолация и самота, и да намерят заедно с тях креативни и смислени отговори на конкретната ситуация;
 - ✓ Такива свързващи лица биха имали ролята на „социални съветници“ и биха помогнали за намирането на индивидуално съобразени отговори чрез предоставяне на информация, обсъждане на варианти и подкрепа при организиране на необходимата инфраструктурна подкрепа;
 - ✓ Тези „социални съветници“ биха могли също да помогнат на възрастни хора за намиране на ценни социални роли в общността и възможности за допринасяне за благосъстоянието на общността, съчетано с подобряване на собственото благосъстояние;
 - ✓ Такива определени ключови хора, свързани с възрастните хора в общността, но също и с съответните ключови заинтересовани страни, имат потенциала да предложат цялостен, интегриран подход към социалната свързаност и свързаните с нея социални грижи.
 - ✓ Въпреки че мобилни услуги, като подвижни трапезарии, са ценни за възрастните хора и помагат в борбата със самотата, и други целенасочени услуги са необходими, за да се проучат начини за идентифициране и отговаряне на интересите на хората;
 - ✓ Ясна е необходимост от определен човек или хора във всяка местна общност, чиято роля е основно да насърчава социалното участие сред възрастните има специална задача за насочване и работа с хора, които са „трудни за достигане“ поради фактори като лошо здраве, недостатъчен транспорт, оскъдни финанси, проблеми с психичното здраве или социална тревожност.

Раздел шести

Справяне с нарушения на човешките права на възрастните хора

Злоупотреба с възрастни хора

Могат да бъдат идентифицирани редица различни видове злоупотреба с възрастни хора в риск:

- Физическо насилие - включва удари, шамари, блъскане, ритане, злоупотреба с лекарства, ограничаване или неподходящи санкции;
- Сексуално насилие - включва изнасилване и сексуално посегателство или сексуални действия, за които уязвимото лице не се е съгласило или не е могло да даде съгласие, или за които е било принудено да даде съгласие;
- Психологическо насилие - включва емоционално насилие, заплахи за нараняване или изоставяне, лишаване от контакт, унижение, обвиняване, контролиране, сплашване, принуда, тормоз, вербално насилие, изолиране или оттегляне от услуги или поддържащи мрежи;
- Финансова или материална злоупотреба - включва кражба, измама, експлоатация, натиск във връзка със завещания, собственост, наследство или финансови трансакции, или злоупотреба или присвояване на собственост, притежания или печалби;
- Дискриминираща злоупотреба - включва ейджизъм, расизъм, сексизъм и злоупотреба, основана на увреждане на дадено лице, и други форми на тормоз, обиди или подобно отношение;
- Пренебрегване и липса на действия - включва пренебрегване на нуждите от медицински или физически грижи, непредоставяне на достъп до подходящи здравни, социални грижи или образователни услуги, лишаване от необходимото за живот като лекарства, адекватно хранене и отопление;
- Институционално насилие - може да възникне в рамките на домашна грижа и болнични заведения за спешна помощ, включително домове за възрастни хора, и може да включва недобри стандарти на грижи, строги процедури и неадекватни отговори на нуждите от грижи и подкрепа;
- Принудителен контрол - модел на поведение, който се използва, за да направи човек зависим; да го изолира, за да го експлоатира; да го лиши от неговата независимост; и да се упражнява контрол върху неговото поведение и избори;
- Дискриминация чрез негативни стереотипи - език, образи, изображения и отразяване в медиите.

Изследвания²⁸ показват, че в много ситуации на злоупотреба малтретирането е многостранно и че някои хора могат да бъдат подложени едновременно на принудителен контрол, неправомерно влияние, финансово насилие, пренебрегване и други форми на експлоатация.

²⁸ Вижте Browne, M. et al (2022), Идентифициране на РИСКОВЕ - Споделяне на ОТГОВОРНОСТИ: Доводът за всеобхватен подход към защитата на уязвимите възрастни, защита на Ирландия, https://www.safeguardingireland.org/wp-content/uploads/2022/05/6439-Safeguarding-Risks-Resp-Report-FA4_lowres.pdf

Добра практика

- ✓ Необходим е общ регулаторен орган във всяка страна, който да отговаря за приемане и разглеждане на оплаквания от всякакъв вид насилие - физическо, психологическо, сексуално, емоционално, финансово насилие, пренебрегване;
- ✓ Нужни са лесни за разбиране протоколи за справяне с нарушения на правата на законните и човешки права на възрастните хора, включително и особено важно незачитане на тяхната воля и предпочитания;
- ✓ Повече внимание трябва да се обърне от здравни и социални специалисти и от обществото като цяло на различните нужди на някои възрастни хора при комуникация, свързани със загуба на слух или зрение или проблеми с говора, поради намалена функция на сетивни органи;
- ✓ Необходими са информираност и осъзнаване в обществото като цяло и между здравните и социалните професионалисти за необходимостта да се гарантира, че личната свободата на хората е напълно защитена в услугите за дългосрочни грижи.

Законно съгласие

Контекст

Съгласието е в самата сърцевина на защитата на правата на човека и е от централно значение за да се гарантира, че хората се третират справедливо. Независимият експерт на ООН относно упражняването на всички човешки права от възрастните хора заяви, че: „Гаранции за свободно и информирано съгласие трябва да бъдат приети чрез законодателство, политики и административни процедури в съответствие с международните и регионалните стандарти. Особено внимание трябва да се обърне на по-възрастните хора с недостатъчно развита грамотност или лица с по-ниско формално образование. Трите основополагащи принципа на законното съгласие са идентифицирани като: доброволност, даване на информация и способност за вземане на решения.

Добра практика, свързана със съгласието

- ✓ Хората не трябва никога да бъдат принуждавани да правят избор по принуда от роднини, агенция, доставчици на услуги или други;
- ✓ Никога не трябва да има ситуация, в която друго лице може да даде съгласие за нещо от името на възрастен човек, освен ако такова лице няма законово право да го направи;
- ✓ Искането от хората да дадат съгласие за нещо (напр. грижа в старчески дом), без да им бъдат предложени алтернативни избори, е безсмислено и се превръща във форма на принуда;
- ✓ Хората трябва да бъдат информирани, че като дават съгласието си за настаняване в резидентна грижа, те може да се съгласят и със загуба на автономност, лишаване от свобода, загуба на функционална независимост и загуба на неприкосновеност на личния живот.

Подкрепено вземане на решения

За много хора с деменция е вероятно в живота им да има някои аспекти, в които те могат да вземат решения, и други, в които не са в състояние да го направят – разпознаването на тези аспекти и предоставянето на съответна подкрепа е същността на подхода, основан на права.

Добра практика

- ✓ Всички хора с намален капацитет за вземане на решения трябва да бъдат напълно подкрепяни при упражняването на волята и предпочитанията си;
- ✓ Волята и предпочитанията на всеки индивид трябва да бъдат установени доколкото е възможно и напълно уважавани във всички социални и здравни интервенции;
- ✓ Улесняването на индивидуалния избор и подкрепеното вземане на решения по отношение на възможностите за грижа трябва да бъде в основата на тази визия, за да отразява основните принципи на подход, основан на правата;
- ✓ Изключително важно е да има въведено законодателство, което да гарантира, че хората с намален капацитет за вземане на решения получават пълна подкрепа при упражняването на волята и предпочитанията си.

Независимо застъпничество

Тъй като много възрастни хора се нуждаят от подкрепа за да отстояват правата си, за да бъде чул техния глас, за да изразят волята и предпочитанията си за дългосрочна подкрепа и грижи, те се нуждаят от подкрепа, за да го направят.

- ✓ В системите за предоставяне на здравни и социални грижи би трябвало да има вградена роля за независимо застъпничество, по-специално не-инструктирано застъпничество.²⁹

Подпомагане на хората да отстояват правата си на услуги и подкрепа

- ✓ Основаният на права подход изисква хората да имат лесен и регламентиран достъп до жалби и механизми за правна защита, включително правна помощ и съвети и независима подкрепа за застъпничество;
- ✓ Лесно достъпна информация за това къде и как се подава жалба или може да се потърси правна защита и как може да се получи достъп до подкрепа за това, трябва да е налична във всички здравни и социални заведения;
- ✓ Важно е да има ясна информацията за съответните роли на различните структури за правна защита, включително органи по правата на човека и равенството, офис на омбудсмана, съдилища и услуги за независимо застъпничество за да дадат възможност на хората да търсят правна защита;
- ✓ Информацията за законодателството по отношение на правата, трябва да бъде публично достъпна на обикновен език и в лесен за четене формат;
- ✓ Всички финансови институции и доставчици на комунални услуги трябва да бъдат законово задължени да имат Кодекси за практика и механизми за наблюдение, които да гарантират, че възрастните хора, които могат да бъдат изложени на риск от измама, са защитени.

²⁹ Не-инструктираното застъпничество се дефинира като: „Предприемане на утвърждаващи действия със или от името на лице, което не е в състояние да даде ясна индикация за своите възгледи или желания в конкретна ситуация. Не-инструктираният адвокат се стреми да защитава правата на лицето; гарантира справедливо и равно третиране и достъп до услуги; и се уверява, че решенията се вземат с надлежно внимание към техните уникални предпочитания и перспективи.“ (Шотландски алианс за независимо застъпничество 2009:5).

Високите нива на зависимост и/или липсата на капацитет за вземане на решения почти със сигурност водят до това, че някои уязвими възрастни хора не са адекватно защитени.

Добра практика за защита на възрастни

- ✓ Необходимо е да има ясно регламентирани задължения за държавата, държавните агенции и НПО организации доставчици на услуги да защитават праната на възрастните хора в риск;
- ✓ Въпросът за защитата на правата на уязвимите възрастни хора трябва да бъде по-широк от областта на здравеопазване и социални грижи и трябва да включва финансовите услуги и доставчиците на комунални услуги;
- ✓ Трябва да има законово задължение за държавните органи и организациите, предоставящи грижи и услуги за подкрепа от името на държавата, за предотвратяване на злоупотреба във всички възможни форми, което е различно от постфактум отговор на опасения за нарушени права, докладвани на законоустановените агенции за защита на права и закрила.
- ✓ Законите екипи за защита на права и закрила трябва да имат регламентирани права за проверка на място и инспекция, когато е установено опасение за нарушаване на права.

Законодателство за защита на възрастните хора е очевидно необходимо, за да се гарантира спазването на член 16 от Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания (UNCPRD), който предвижда държавите членки да предприемат всички подходящи законодателни, административни, социални, образователни и други мерки за защита на хората с увреждания, както в дома, така и извън него, от всички форми на експлоатация, насилие и малтретиране, включително свързаните с пола аспекти. Член 16.5 от Конвенцията изисква въвеждането на ефективно законодателство и политики „за да се гарантира, че случаите на експлоатация, насилие и злоупотреба са идентифицирани, разследвани и, когато е подходящо, наказателно преследвани“.

Законодателни разпоредби

Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания изисква хората да имат еднакво третиране от закона (член 12) и достъп до правосъдие (включително подходящо за възрастта настаняване) (член 13).

- ✓ ЕС следва да разработи всеобхватна вторична правна рамка, гарантираща реално равенство за възрастните хора, която да бъде задължителна във всички държави в ЕС;
- ✓ Всяка държава трябва да има законодателни разпоредби, които да приведат в действие:
 - Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания
 - Конвенцията на ООН срещу изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отношение или наказание;
- ✓ Необходимо е създаването на законодателна разпоредба за достъп до независимо застъпничество (дефинирано като застъпничество, което е независимо от семействата, доставчиците на услуги и интересите на системата);
- ✓ Съвременните директиви за здравеопазване трябва да бъдат правно обвързващи и да бъдат разработени протоколи, за да се гарантира спазването на залегналите в тях условия в случай на загуба на способност за вземане на решения.

Всеки възрастен със способност за вземане на решения трябва да бъде насърчаван и улесняван да направи предварително заявено желание за здравни грижи, известна още като „завещание за живот“, което да обхваща вида и степента на медицинско или хирургично лечение и грижи, които би искал в бъдеще, ако в някакъв момент няма възможност да взема сам решения за здравеопазване.

- ✓ Във всяка страна трябва да има лесно достъпни правни консултации и услуги за правна помощ в различни ситуации, включително, и специално за:
- Хора, издаващи трайно пълномощно;
 - Хора, изготвящи предварително заявено желание за здравни грижи;
 - Лица, които са обект на молба за съдебна защита;
 - Хора, подложени на принудителен контрол в домашни ситуации или в домове за грижи;
 - Хора, подложени на финансови злоупотреби или експлоатация;
 - Хора, които защитават правата си на собственост, напр. във връзка с прехвърляне на собственост и наследяване;
 - Ограничаване на свобода в места за грижи;
 - Изготвяне на договори за дългосрочна грижа;
 - Правото на хората на самоопределение и свързаната с това необходимост от спазване на принципа на законовото съгласие.

Раздел седми

Необходимост от цялостно мислене на услугите за здравни и социални грижи в отговор на променящите се нужди

Подходът, основан на права, изисква обществата да преминат от третиране на хората с нужди от дългосрочни грижи и подкрепа като „обекти“ на политиките за здравеопазване и социални грижи към разглеждането им като „субекти“ с права, които могат да претендират за тези права.

Развиване на интегрирана система за дългосрочна грижа основана на права

Контекст

Цялостното структуриране на здравни и социални услуги за възрастни хора включва болници за (спешна) медицинска грижа, рехабилитация, подкрепа и грижи в общността, грижи в домове за стари хора, дневни грижи и подкрепа за полагащи грижи членове на семейството. Цялостната система изисква адекватно предоставяне на всеки различен вариант за грижа от общата структура, което позволява на хората да изберат подходящата опция за грижа, когато възникне необходимост. Ако има пропуски в различни елементи на системата, тогава няма истински избор и възможността на възрастните хора да изберат подходящата за тях грижа е сериозно затруднена.

Демографските промени и застаряването на населението изискват нарастващи нива на публични разходи за дългосрочна подкрепа и грижи. Добрата практика изисква здравните и социални услуги за възрастни хора да надхвърлят чисто медицинския модел на „грижи“. Вместо това те следва да възприемат по-широк, холистичен поглед, при който благосъстоянието и качеството на живот на възрастните хора и техните предпочитания по отношение на подкрепата и грижите, са централни при избора на вида на услугите, в съответствие със съществуващите стандарти за правата на човека. Спешна е необходимостта от артикулиране и прилагане на социален (различен от медицински) модел на нуждите на възрастните хора. Ключовите компоненти на добрата практика в предоставянето на услуги - качество, избор, участие на потребителите в планирането и доставката, достъпност, навременна наличност - трябва да станат норма.

Компоненти за добра практика

Основните компоненти на добрата практика в дългосрочните грижи са:

- ✓ Възможности за хората да живеят у дома или на място, което се чувстват като у дома си;
- ✓ Всички услуги и схеми за подкрепа са основани на концепцията за силна свързаност с общността;
- ✓ Хората имат подкрепа, която като тип много наподобява това, което в общността се прави „естествено“;
- ✓ Подкрепата в общността е във форма на многофункционални центрове с възможности за защитено жилище и целодневна грижа за хора с комплексни нужди от подкрепа;
- ✓ Значима и реалистична гарантирана подкрепа за семейства, които се грижат за възрастни хора с потребност от подкрепа;
- ✓ Хора с намален капацитет за вземане на решения са улеснени да правят избор и да отстояват своите желания и предпочитания;
- ✓ Високи нива на клинично управление и медицинска подкрепа в заведенията, където се полагат предоставени сестрински грижи;
- ✓ Централна роля за наблюдавани жилища с набор от услуги за вътрешна и общностна подкрепа, планирани целево и индивидуално съобразени;
- ✓ Създаване на усещане за „село“ и чувство за свое място чрез общи съоръжения, които популяризират и насърчават социално взаимодействие и ангажираност;
- ✓ Наличие на набор от услуги, схеми за подкрепа и места за отдих, култура (градини, театри, библиотеки) и забавления, предназначени да улеснят независимост и самостоятелност;
- ✓ Интегриран подход за изграждане на смесени пространства и жизнени между-поколенчески общности;
- ✓ Услуга за подкрепа по домовете на възрастни хора, напр. Пакет за домашни грижи съответстващи на нуждите.
- ✓ Споделено живеене в дома с регистрирани и проверени наематели, които предоставят основна подкрепа;
- ✓ Съседно разположени жилища с 2-3 поколения в различни жилищни единици;

- ✓ Приемни семейства за възрастни хора, които нямат подходяща семейна подкрепа;
- ✓ Подкрепен независим живот в специални жилищни единици с 24 часова поддръжка и грижа на разположение;
- ✓ Селища за грижи, включващи групи от подходящи за възрастни хора жилища със силна социална подкрепа взаимодействие;
- ✓ Кооперативно жилище, където групи от възрастни хора обединяват ресурси и могат да споделят услуги за домашна поддръжка и грижи;
- ✓ Малки общности от възрастни хора, живеещи в споделени помещения с елемент на споделени услуги в целия комплекс;
- ✓ Жилищни отделения в рамките на многофункционален център;
- ✓ Интегриране на видовете подкрепа, особено между жилищния и здравния сектор с цел използване на пълния потенциал на подкрепеното жилище, като част от непрекъснатата подкрепа и грижа;
- ✓ Публично финансирана дългосрочна подкрепа и грижи, предоставяни в голямата си част в домове на хората или в места за настаняване в общността;
- ✓ Осигуряване на подходяща и адекватна подкрепа за семействата под формата на подпомагане на доходите, дневни грижи, услуги за грижи за почивка и мобилни услуги за подкрепа;
- ✓ Всяка страна следва да създаде Обсерватория / система за наблюдение на дългосрочните грижи за възрастни хора, която ще действа като механизъм за гарантиране, че човешките права на хората са напълно защитени в начина, по който се предоставят дългосрочни грижи;

Разумно и желателно би било всеки дом за настаняване на възрастни хора бъде задължен по закон да има официален съвет или комитет, съставен от живеещи в дома, роднини, представители на персонала и заинтересовани граждани.

Грижи в края на живота

За повечето хора домът е мястото, където биха искали да прекарат последните си дни.

„Факторите, които улесняват добрите грижи в края на живота у дома, са семействата които са подходящо информирани и подготвени за реалностите на грижите в края на живота; достъп до специализирани палиативни услуги при сложни случаи; непрекъснатост и координация на грижите между доставчиците на медицински услуги; навременен достъп до грижи, особено за облекчаване на болката; подходящо обезпечени медицински екипи; и подкрепяща среда за грижа в дома“.³⁰

³⁰ <https://hospicefoundation.ie/wp-content/uploads/2023/09/Dying-Well-at-Home-Report-Irish-Hospice-Foundation.pdf>

По-възрастното население: Преодоляване на социалното и икономическо разделение

Контекст

Проучване³¹ в Ирландия показва, че хората, живеещи в градовете, е по-вероятно да имат по-високи разполагаеми доходи в сравнение с тези в селските райони, според нов доклад на Централната статистическа служба (CSO). Докладът установи, че районите с най-висока средна възраст (41) са отдалечени селски райони, а най-младите райони са сателитни градски селища със средна възраст 34 години.

Необходимост от интегрирано и социално приобщаващо развитие

Социалното изключване не означава само недостатъчни доходи и/или неучастие в трудовия живот или неравенство в достъпа до жилище, здравеопазване и социални услуги, но пряко се отнася до хора, „които са обект на дискриминация, сегрегация или отслабване на традиционните форми на социалните отношения.“

Развитието на селските райони е особено важно за насърчаване на социалното и икономическо приобщаване по принцип, което от своя страна е важен елемент за осигуряване на устойчиви общности за хората, когато остаряват.

Добри практики в социалното и икономическо включване

- ✓ Политиките и практиката трябва да съдържат следните компоненти:
 - o Основани на подход, базиран на мястото/района;
 - o Разбиране, че няма универсален подход към развитие на селските райони и селските общности;
 - o Младите хора имат устойчиви възможности за работа в областите, където живеят като така се създава възможност за по-силна солидарност между поколенията;
 - o Местните селски общности са улеснени и финансово подкрепени да идентифицират своите собствени приоритети за местно развитие, използвайки подход отдолу нагоре на местно ниво;
- ✓ Въз основа на принципа, че местните общности знаят най-добре какво е необходимо в техните общности, трябва да има подходящо държавно финансиране за подкрепа на местно генерирани проекти за социални предприятия, развитие на дейности за свободно време, социални дейности и иновативни грижи и услуги за подкрепа за тези, които се нуждаят от тях;
- ✓ Възможност за дистанционна работа е изключително важна за селските общности и следва да бъде проактивно насърчавана от националните правителства и от ЕС, включително предоставянето на дигитално свързани отдалечени работни центрове и високоскоростна оптична широколентова връзка във всички селски градове и села.

³¹ Вижте <https://www.oireachtas.ie/en/debates/debate/dail/2023-06-14/16/>

Добри практики в осигуряването на жилища за възрастни хора

Добрата практика в осигуряването на жилища за възрастни хора изисква правителствата да:

- ✓ Дадат възможност на възрастните хора да останат в домовете си, дори когато нуждите им се променят;
- ✓ Направят всичко възможно хората не бъдат премествани от техните общности, като така се отдалечат от своите семейства и социални кръгове;
- ✓ Се подготвят за ефекта от търсене на жилища от застаряващото население;
- ✓ Обърнат внимание на проблемите с пригодността на някои от настоящите (и по-стари) жилищни фондове, обитавани от стари хора;
- ✓ Осигурят смислен избор на жилищни опции с подходящи схеми на подкрепа;
- ✓ Осигурят различни варианти на жилища, които позволяват на хората да се преместят, когато нуждите им се променят. Това включва:
 - По-добра наличност на по-малки достъпни жилищни единици
 - Специализирани защитени (подкрепени) жилища за възрастни хора
 - домове за постоянна грижа (за хора с комплексни изисквания за грижа) като част от хъбове в местната общност
- ✓ Да се даде възможност на възрастните хора да останат в съществуващите си домове чрез подходящо обезпечена с ресурси и лесна за навигация система за адаптиране на дома;

Бедност и доходи в напреднала възраст

Контекст

Работата е основно определяща на доходите за повечето хора, произтичащи от текуща работа или чрез натрупване на държавни и/или професионални пенсионни права по време на работа. Недостатъчният доход може да доведе до социално изключване и по-лошо качество на живот като цяло. Равенството между поколенията изисква тези, които са изместени от работната сила, да се възползват от доход който е адекватен спрямо населението като цяло. Това прави адекватността на социалните пенсии основен фактор при всяка оценка на равенството между поколенията.

Бедността силно ограничава полето за действие и изключва равноправното участие обществото и равноправното участие в социалните дейности. Тя допринася за социална изолация.

Въпреки че има някои по-възрастни хора, които са сравнително добре финансово и са натрупали богатство и активи, има други, които живеят в бедност под нивата за обществото като цяло, например някои жени, и които следователно са социално изключени.

Компоненти за добра практика

- ✓ Настоящите системи за поддържане на социалния доход на възрастните хора трябва да бъдат такива, че те да запазят максимално достойнството, независимостта и живота си в общността.
- ✓ Ставките на социалните плащания трябва да се сравняват със средния доход и увеличаването на разходите за живот.
- ✓ Трябва да има механизми за максимизиране на потенциала за генериране на приходи от притежаването на жилища чрез по-всеобхватни схеми за повторно ипотечиране и освобождаване на капитал, за да се осигури на възрастните хора по-голяма покупателна способност по отношение на услугите за подкрепа и да им се даде възможност да бъдат по-ефективни потребители в пазарен смисъл.

Комбинация от социални, културни, административни и законодателни разпоредби са довели до ситуация, при която жените са склонни да не започват платена работа или да се оттеглят от платена работа, като поемат отговорности за отглеждане на деца.

- ✓ Необходимо е специално внимание във всяка държава от ЕС, за да се гарантира, че жените имат равен достъп до адекватни пенсии, независимо от тяхната история на заетост извън дома.

Раздел девети

Правата на човека и възрастните хора: нужда от конвенция на ООН

Основаният на правата подход е свързан основно с овластяването на всички граждани. Политиките, предназначени за борба с дискриминацията срещу възрастните хора, трябва да бъдат придружени от ясен ангажимент към значимостта на овластяването и правата на всички граждани. Правото на гражданите да участват във формулирането на политики и практики, които се отнасят до самите тях, е от решаващо значение за политиките и практиките, основани на права. Тъй като подходът, основан на права, става все присъщ на системите ни за предоставяне на здравни и социални грижи, жизненоважно е поддържахме включване на всички, вместо да позволяваме на различни групи да се конкурират за права. Нуждите на онези възрастни хора, които са крехки, уязвими и безгласни, не трябва да бъдат забравени в борбата за правата на по-голямата част от възрастните, които са здрави и независими и способни да отстояват мястото си в обществото.

Контекст

Промените в мисленето на макро ниво може все още да не са проникнали, за да повлияят на живота на хората, които се нуждаят от услуги и подкрепа. Въпреки такова ново мислене, предоставянето на услуги в много случаи продължава да се основава на неясни дефиниции на права и произволно разбиране на нужда, а не на права. Това мислене прониква в подхода към редица области, засягащи положението на възрастните хора - доходи, жилища, възможности за гражданска ангажираност и шансове за живот като цяло, включително правото на продължаващо образование и възможности за качествена работа и гъвкави възможности за пенсиониране.

Позицията на възрастните хора в обществото зависи не само от техните доходи, но и от контрола им върху други активи като собственост, спестявания и лихви върху капитала, които те могат да осъществят по подходящ начин.

При изследване на концепцията за добра практика по отношение на начина, по който обществото зачита и се отнася към по-възрастните си членове, е важно да не се възприема секторен подход, а да се отчете напълно фактът, че неравенствата сред по-възрастното население, до известна степен, най-малкото отразяват неравенството в обществото като цяло. Справянето със структурните неравенства в цялото общество очевидно ще има положителни резултати за възрастните хора. Въпреки това, цената за подобряване на положението на възрастните хора в неравностойно положение не трябва бъде платено от други групи в обществото в също толкова неравностойно положение.

Защо е необходима Конвенция на ООН за правата на възрастните хора?

Въпреки че не е приета конвенция, която изрично да се занимава с правата на възрастните хора - както в случая с жените (Конвенция на ООН за премахване на всички форми на дискриминация срещу жените) и децата (Конвенция на ООН за правата на детето) - под егидата на Европейския съюз са предприети редица стъпки за подобряване на живота на възрастните хора. Въпреки това, липсата на специална, правно обвързваща Конвенция за човешките права на възрастните хора вероятно допринася за недостатъчната осведоменост от страна на правителствата и доставчиците на здравни и социални грижи за необходимостта от зачитане на човешките права на възрастните хора, особено на тези от тях, които имат нужда от дългосрочни грижи. Действително, актуализацията от 2021 година на аналитичното проучване на резултатите от 2012 г. относно нормативните стандарти в международното право за правата на човека по отношение на възрастните хора подчертава, „мълчание, пренебрегване и относителна невидимост“ на проблемите с правата на човека, с които се сблъскват възрастните хора³²

³² <https://www.ohchr.org/sites/default/files/2022-01/OHCHR-HROP-working-paper-22-Mar-2021.pdf> стр.5

Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания (UNCPRD) се стреми да „осигури пълното, ефективно и еднакво упражняване на всички човешки права и основни свободи от хората с увреждания“. Голяма част от възрастните хора са хора с увреждания. Много хора придобиват свързани с възрастта сензорни или физически увреждания или могат да изпитат намален капацитет за вземане на решения. Индивидите, които са придобили своите увреждания в по-млада възраст, изпитват двойна дискриминация, когато остаряят, и също така имат специфични нужди и притеснения като по-възрастни хора, включително вероятност да изпитат притеснения като по-възрастни хора на по-млада хронологична възраст от останалите.

Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания бележи важна промяна от традиционен тесен подход на социалната държава, основан на нуждите за компенсиране на „дефицитите“, към по-всеобхватен подход на участие, основан на достойнство, автономия и права. Тя въвежда концепцията за „разумно приспособяване“, което включва необходимите и подходящи промени във физическата среда, обществения транспорт, училищата и университетите или работните места, за да се гарантира, че хората с увреждания се ползват или упражняват наравно с останалите всички основни права.

Конвенцията за правата на хората с увреждания се прилага директно за всички възрастни хора, които са хора с увреждания или са обект на дискриминация, защото са възприемани като хора с увреждания.

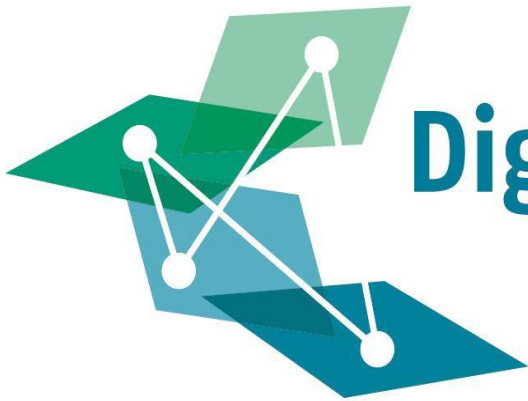
Липсата на забрана на възрастовата дискриминация в правно обвързваща конвенция на ООН би могла да обясни защо в международното или националното право различното третиране на основа на възраст изглежда се смята за допустимо. Това е в рязък контраст със съществуващите договори, които задължават държавите страни да предприемат стъпки за премахване на расизма, сексизма и способностите на индивида.³³

Съществува ясна необходимост от по-нататъшно уточняване на правата на възрастните хора, които не само не трябва да дерогират правата, гарантирани на възрастните хора с увреждания съгласно Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания, но трябва да изброят други основни права, тъй като те се отнасят за възрастните хора като цяло, които са подложени на дискриминация въз основа само на възрастта.

³³ Доклад на независимия експерт относно упражняването на всички човешки права от възрастните хора, Насилието срещу, малтретирането и пренебрегването на възрастните хора (Клаудия Малер), <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G23/152/56/PDF/G2315256.pdf?OpenElement>

Приложение

Кратки добри практики от всяка държава партньор

DigitalPakt *Alter*

Ерата на цифровия пакт

www.digitalpakt-alter.de

На места за споделяне на опит възрастни доброволци обясняват цифрови устройства и техните приложения на възрастни хора и им помагат при затруднения в цифрова среда.

Описание

DigitalPakt Alter (DiPA) е мрежа, която свързва всички съответни групи и хора, които могат да проправят пътя на възрастните хора към цифровизация. Това включва партньорска мрежа с представители на политиката, обществото и бизнеса. В съвместна декларация те се обявяват за това всички възрастни хора, независимо от техния доход, образование, лично здравословно състояние и местоживееене, да получат възможност за цифрово участие. Сигурността на данните трябва да бъде гарантирана точно толкова, колкото и при аналоговият достъп - поне докато наистина всички възрастни хора могат безопасно да използват цифрови оферти и инструменти, услуги и т.н. Уебсайтът на DigitalPakt Alter предоставя информация за работата на млежата, представя „Erfahrungsorte“, събира примери за добри практики и предлага информация за съдържанието на тематични полугодия. Картата може да се използва за намиране на места в общността „Erfahrungsorte“, както и други инициативи. Има и гореща линия за услуги, която предоставя информация за всички дейности по проектите за цифровизация на BAGSO и насочва възрастните хора към инициативи в техния регион, където има такива.

Контекст

DigitalPakt Alter (DigitalPact Older Age) е сътрудничество на Федералното министерство по въпросите на семейството, възрастните граждани, жените и младежта и BAGSO. Проучване от 2022 година показва, че 8,5 милиона души в Германия на възраст над 60 години нямат или не използват интернет. В същото време все повече работни места и услуги преминават към онлайн услуги.

Safeguarding the Human Rights of Older People through an Intergenerational Solidarity and Active Citizenship Approach

Национален сертификат за качество за домове за стари хора и дългосрочна грижа в Австрия (NQZ)

www.sozialministerium.at
www.nqz-austria.at
www.presono.com.presono.com

Actors

NQZ Certification Agency
Association for the promotion of quality
in care for the elderly
1230 Wien, Erlaaer Platz 4
sponsored by the Ministry of Social Affairs, Health,
Care and Consumer Protection

NQZ - За живот като у дома

Домът е място, където се чувстваш комфортно и сигурно, където можеш да бъдеш себе си. Когато човек напуска това познато място, нито навиците му, нито личността му се променят. Следователно домовете за възрастни хора и за дългосрочна грижа трябва да бъдат места, където хората се чувстват като у дома си, в безопасност, където са ценени и професионално придружени и могат да водят самостоятелен живот.

Националният сертификат за качество (NQZ) ги подкрепя в постигането на тази цел, така че обитателите на домовете да могат да прекарат годините на здрача си по пълноценен начин и да получават възможно най-добрата подкрепа в новия си дом. Процесът на сертифициране се фокусира върху условията на живот и работа в домовете за възрастни хора. Екипите за сертифициране проверяват, например дали процесите са съобразени с нуждите на живущите и какви мерки са предприети, за да се гарантира, че обитателите, роднините и служителите са удовлетворени.

Освен това се изследват фактори, свързани с управлението и грижите, и се определя дали наличните ресурси се използват оптимално за посрещане на възникващи проблеми.

Специално обучени независими експерти с опит в дългосрочна грижа, персонал и управление на качеството, редовно наблюдават непрекъснатото развитие на качеството в участващите домове за стари хора и дългосрочна грижа.

Оценяват се само мерки, които надхвърлят изпълнението на законовите изисквания.

Тъй като фокусът е върху устойчивото развитие на качеството на грижа, екипите за сертифициране формулират конкретни препоръки за действие за всяка конкретна сертификация. От това домовете за стари хора извличат основни цели и мерки за качеството на живот на обитателите. Изпълнението се преоценява при следващо сертифициране.

Контекст

Националният сертификат за качество за домове за възрастни хора и дългосрочна грижа е марка на Федералното министерство на социалните въпроси, здравеопазването, грижите и защитата на потребителите и се присъжда съвместно от федералното правителство и федералните провинции. Включването на мениджъри от сектора на домове за възрастни като сертифициращи гарантира, че специализирани знания са включени.

Copyright © 2023: Pro Senectute

Safeguarding the Human Rights of Older People through
an Intergenerational Solidarity and Active Citizenship Approach

Заедно в музея. Художествено образование с хора с деменция и загуба на памет

www.belvedere.at
www.khm.at
www.dementia-und-art.de

Actors

Mag.a Julia Haimburger, Bakk., Belvedere
j.haimburger@belvedere.at
Julia Häußler, B.A., Kunsthistorisches Museum
julia.haeussler@khm.at
Art Educators

Описание

(de)mentia+art (Кьолн) е разработил модел на културно участие за хора с деменция. Той отговаря на демографското развитие като иска активно да формира свързаната с него социална промяна в смисъл на включване и също включва роднини. Нуждата от култура и социално участие не се губи автоматично с настъпването на когнитивен упадък. Напротив - посещение на музей или концерт, различни форми на театър, опера и танци, както също и кино и литература, среда, характеризираща се с изкуство и култура, могат да бъдат ключове към емоционалния свят на хората с деменция. Затова е важно да се създаде достъпност, за да се даде възможност на засегнатите и техните близки да участват в красивите неща в живота. След съответно обучение отделът за художествено образование на Музея Белведере и Художествено-историческият музей редовно предлагат насочени към участие обиколки и интерактивни семинари за хора с деменция или загуба на памет и техни придружители. Разглеждането на картина събужда спомени и води до разговори и дискусии, професионално ръководени от арт педагозите.

Контекст

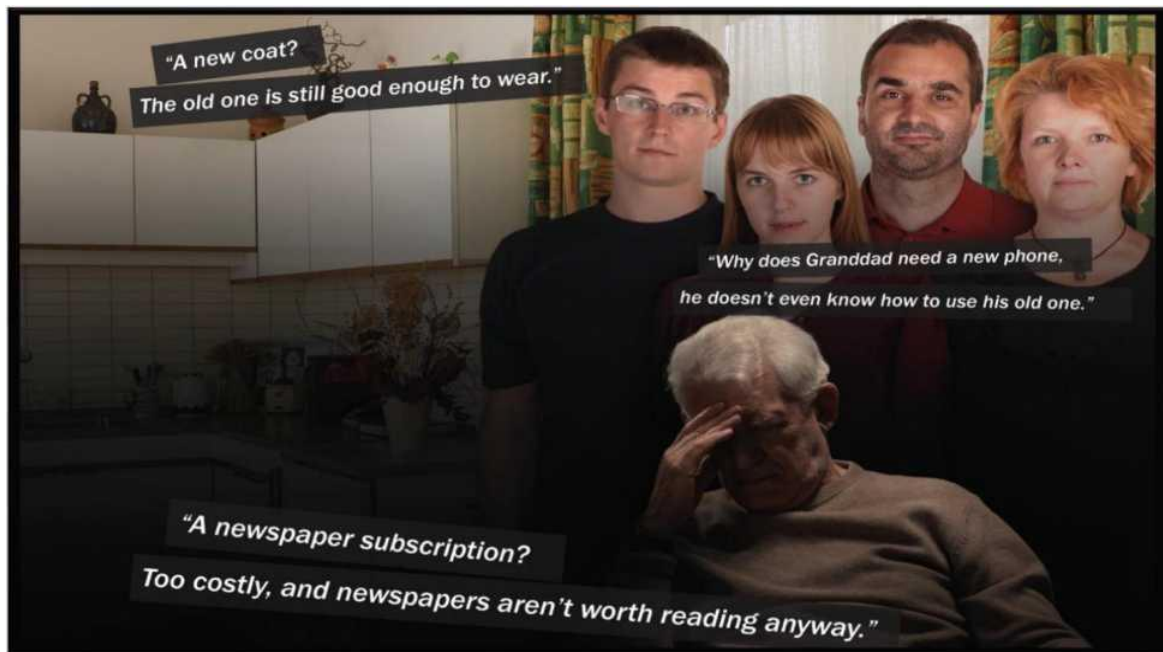
Във Виена около 30 000 човека живеят с деменция. В настоящата Стратегия за деменция на Виена са залегнали ниско-прагови предложения за спорт, свободно време, изкуство, култура и религия за хора с деменция и лица, които полагат грижи за тях, като съществуващите оферти са чувствителни към деменцията и са адаптирани към индивидуалните нужди от подкрепа на хората с деменция. Целта е те да се използват в синергия и съвместно да се създаде холистична добра жизнена среда за хората с деменция и лицата, които се грижат за тях.

Copyright © 2023: Pro Senectute

Safeguarding the Human Rights of Older People through
an Intergenerational Solidarity and Active Citizenship Approach

Пътуваща изложба: Изправи се срещу насилието над възрастни!

www.prosenectute.at
www.presono.com
www.sozialministerium.at

Actors

Pro Senectute – NGO promoting Old Age in Austria,
 Petrinumstraße 12, 4040 Linz – sponsored by
 the Federal Ministry of Social Affairs, Health, Care
 and Consumer Protection

Описание

Пътуващата изложба приканва посетителите да видят, докоснат, чуят, размишляват и се активират. От една страна, тя показва многото различни аспекти на насилието и въздействието му върху жертвите. От друга страна посочва начини за излизане от насилието и предоставя информация и контакти за услуги за подкрепа. Основните цели на проекта са да насърчи превенцията на насилието срещу възрастни хора, да повиши социалната осведоменост на всички групи от обществото и да предостави ранна информация, особено за възрастните хора, за това къде и как могат да получат помощ и подкрепа в ситуации на насилие. Изложбата има за цел да насърчи посетителите да разсъждават върху сложността и невидимостта на насилието към възрастни хора, и да ги насърчи да предприемат действия и да потърсят помощ в ситуации на насилие.

Изложба, която се мести от град на град, поднася трудната тема възможно най-подходящ начин и създава широка основа за информация, осведоменост и превенция. Изложбата се фокусира върху физическото, психологическото и финансовото насилие. Тези три категории насилие са представени в контекста на местата, където може да се случи насилие: у дома, в институции или на обществени места. Основните послания са:

- Насилието срещу възрастни хора е нарушение на човешките права
- Насилието срещу възрастни хора има много форми
- Насилието срещу възрастни хора не зависи от местоположението
- Насилието срещу възрастни хора често е невидимо за външни лица
- Насилието срещу възрастни хора трябва и може да бъде избегнато

Контекст

Пътуващата изложба е национална кампания, която има за цел, от една страна, да привлече вниманието на всички социални групи към проблема с насилието над възрастни хора, а от друга, да посочи възможностите за подкрепа и превенция. Това е двугодишен проект с кратки прекъсвания от една до няколко седмици в много населени места във всички австрийски провинции. Изложбата се състои от кратки филми, изображения, текстове, информационни материали и интерактивни елементи. Обръща се специално внимание на насърчаването на училищните класове да посетят изложбата.

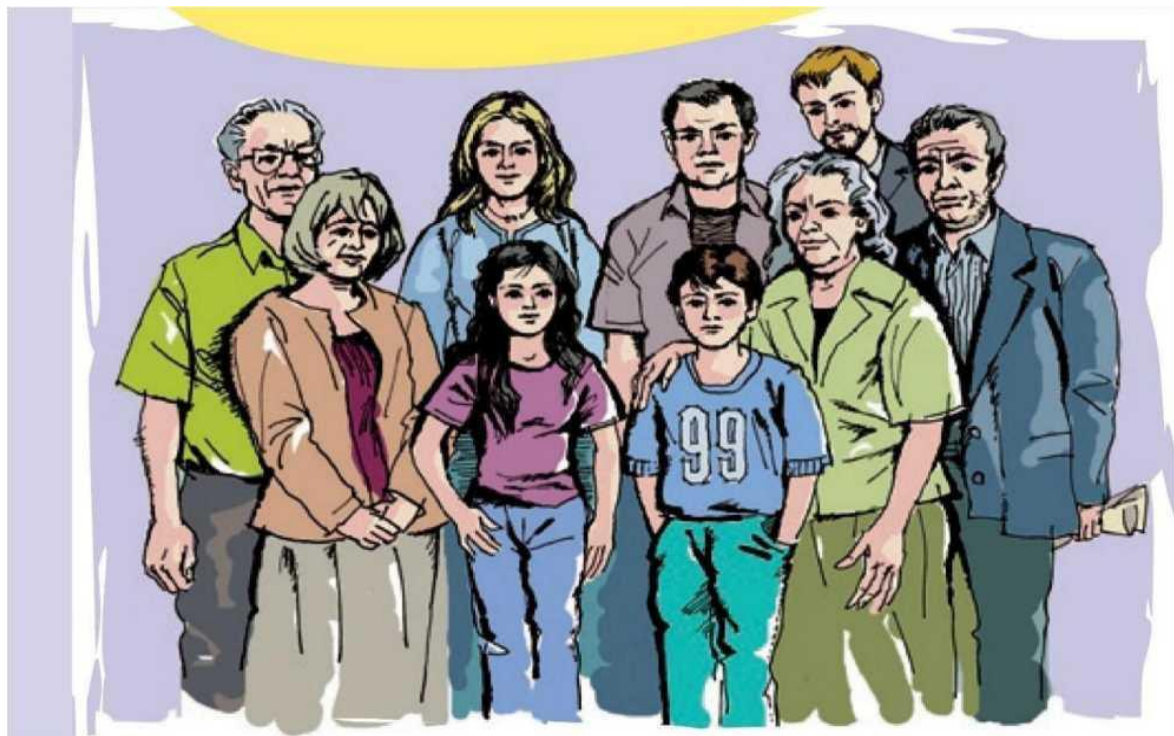

Copyright © 2023: Pro Senectute

Safeguarding the Human Rights of Older People through
an Intergenerational Solidarity and Active Citizenship Approach

Erasmus+

Вземане на решения в семейни групи за възрастни хора

www.tulipfoundation.net

Actors

Tulip Foundation and partner organisations

Описание

Фамилната групова конференция е практически инструмент, който позволява на хората да намират решения на различни проблеми, като се съберат деца, родители, членове на (разширеното) семейство, приятели, съседни... за да направят план. Подходът е широко използван за деца и младежи повече от 25 години. Сега се прилага, за да се даде глас на възрастните хора при вземането на решения за собствения им живот. И става въпрос не просто за план, а за план, който отразява и зачита разбирането, мнението, предпочитанията на възрастния човек.

Моделът е практически приложим в много различни ситуации, когато е необходима подкрепа, свързана с медицински грижи, домашна помощ, дългосрочни грижи, социално включване и др. Той осигурява добър баланс между разбирането, експертизата и отговорностите на членовете на семейството и професионалистите в безопасна и подкрепяща среда, като възрастният човек решава кой да бъде поканен и включен.

ФГК се основава на обсъждане на различни варианти и решения, споделяне на (професионален или житейски) опит, гарантиране, че всеки е изразил свои опасения и предложения, поемане на отговорност и участие в изпълнението. В много други случаи това са възрастните хора, които дават съвети, подкрепа или грижи за членове на семейството, деца, внуци, приятели, съседни.

Контекст

За да живеят добре, хората трябва да бъдат част от общност; да бъдат приети; да получават подкрепа; да могат да допринасят и да участват в социалния живот. Най-добрият начин да постигнете това е чрез ангажиране на кръга от близки хора във всекидневието им. Семействата и приятелите се познават най-добре. Защитата на правата на възрастните хора се постига с всекидневното участие на други хора от социалния кръг и общността.

Моделът ФГК се основава на човешки и законови права и е в пълно съответствие с международните конвенции за правата на човека, включително Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания и други.

BULGARIA

Safeguarding the Human Rights of Older People through an Intergenerational Solidarity and Active Citizenship Approach

Erasmus+

29 April
European Day of Solidarity
between Generations

Кампания Солидарност между поколенията

www.tulipfoundation.net

Actors

Tulip Foundation and local
organisations around Bulgaria

Описание

29 април 2009 г. беше първият Европейски ден на солидарност между поколенията, обявен от Европейската комисия и последван през 2012 година от Европейската година на активното стареене и солидарността между поколенията. Солидарността е връзка. Има много форми и лица. Случва се във всички сфери на живота. Фондация Лале започна ежегодната кампания за отбелязване на Деня на Солидарността между поколенията 29 април. Кампанията насърчава солидарност между хора от всички възрасти в контекста на бедността и социалното изключване; пенсионни системи; достъп до минимални стандарти за качество на живот; семейни политики; образователни политики; околна среда и устойчиво развитие; жилища и градска среда; транспорт и мобилност; качество на условията на труд; здравеопазване и дългосрочни грижи; граждански инициативи. Кампанията е насочена към хора от всички възрасти и се провежда всяка пролет. Целта е да се стимулират хора и организации да създадат свое събитие, което събира хора от две, дори три поколения - да прекарат време заедно, да говорят, да споделят, да опознават взаимно радостите и трудностите, приликите и разликите. Всяка година в края на април се реализират десетки различни инициативи в градове и малки населени места в цялата страна. Те се организират от местни граждански организации, училища и детски градини, читалища, културни институции, организации на възрастни хора и др. Провеждат се различни концерти и представления, състезания, публични четения, лекции и дискусии, посещения и събития с разказване на истории.

Контекст

Светът се променя; свет днес е глобален. Семействата и поколенията не живеят в една и съща къща, държава, континент. В цифровия свят някои са добре интегрирани, други са посетители. Три (четири) поколения живеят и работят заедно, но контактите между тях често са ограничени. Има и неща, които не са се променили - възрастните хора не са хомогенна, а изключително разнообразна група. Те допринасят значително много за своите семейства, общности и икономики. Техният опит, знания и опит са наистина полезни за цялото общество.

BULGARIA

Safeguarding the Human Rights of Older People through an
Intergenerational Solidarity and Active Citizenship Approach

Erasmus+

Курсове по медийна грамотност за възрастни хора

 www.gramoten.li

Actors

Media Literacy Coalition in partnership
with local organisations

Описание

Възрастните хора имат смартфони. Те са активна част от обществото и искат да бъдат чути в публичните дебати. Социалните мрежи предоставят възможност на възрастните хора да имат социален живот, да създават приятелства, да се свързват с другите и да не прекарват старините си в изолация. Много възрастни хора, обаче, не са запознати с опасностите и възможностите на социалните мрежи и онлайн медиите. Възрастните хора са изключени от повечето инициативи за гражданско участие, които са насочени основно към младите хора в България. Програмата за медийна грамотност за възрастни е съобразена с тази целева група. Та има за цел да развива основни умения чрез практически дейности и дискусии, без излишни усложнения за възрастните хора. Дейностите по програмата продължават три часа и включват подпрограма за обучение на ментори и обучители по медийна грамотност за възрастни. Екипът се състои от обучени журналисти и служители на библиотеки, читалища и организации, които работят с възрастни хора. Дневният ред включва теми като: Как да разграничим достоверните от недостоверните източници на информация?; Как да разпознаем фалшивите профили в социалните мрежи?; Как да се предпазим от онлайн измами?; Какви са рисковете, свързани с нашите лични данни онлайн? и др. До 2023 година са обучени повече от 400 възрастни и ментори. Десет опитни журналисти работят активно в цялата страна. Повече от 30 местни библиотеки, читалища и неправителствени организации участват в програмата и провеждат обучения. По-уверените възрастни хора идват с нови умения и желание да изразят себе си в социалните медии.

Контекст

България е една от най-уязвимите страни в ЕС по отношение на дезинформация, сочи доклад на Институт Отворено общество за 2023 г. Индексът на медийната грамотност е инструмент за измерване на обществения потенциал за устойчивост в контекста на пост-истина, фалшиви новини и дезинформация.

Safeguarding the Human Rights of Older People through an
Intergenerational Solidarity and Active Citizenship Approach

Един с друг - един за друг! Решения за самотата в напреднала възраст

malteser.de/miteinander-fuereinander

Actor

Malteser Hilfsdienst e.V.

Описание

Трябва да говорим за самотата. Увеличава се броят на хората в напреднала възраст, които са самотни. Групата от осемдесет до деветдесет годишни хора се разраства бързо и се очаква да се удвои до 2050 г. В момента в Германия повече от два милиона възрастни човека живеят сами - без партньор или без лични контакти. Искаме да образуваме хората и да повишим обществената осведоменост по темата за самотата. Социалните контакти са ключови за здравето и благополучието. За да намали самотата в напреднала възраст, организацията Malteser Hilfsdienstis изследва нови методи за достъп до целевата група и предлага разнообразие от услуги за подкрепа и придружаване, предоставяни от доброволци. Заедно с това се създават възможности за ангажиране с различни дейности в общността, които допринасят за превенция на самотата.

Контекст

Федералното министерство по въпросите на семейството, възрастните граждани, жените и младежта подкрепя повече от 110 местни инициативи на организацията на Малтийски орден в различни локации в цяла Германия в рамките на проект „Един с друг - един за друг; решения за самота в старостта“ до края на 2024 г.

GERMANY

Copyright © 2023: BAGSO

Safeguarding the Human Rights of Older People through
an Intergenerational Solidarity and Active Citizenship Approach

Erasmus+

Мрежа офиси „Местни съюзи за хора с деменция“

www.netzwerkstelle-demenz.de

Actors

Network office "Local Alliances for People with Dementia"

Описание

Тъй като обществото ни застарява, броят на хората, страдащи от деменция, ще нараства трайно през следващите години. На много места в Германия вече има местни мрежи за деменция, в които граждани, общини, компании и асоциации работят заедно, за да подкрепят хората с деменция и техните близки и роднини.

За да подкрепи тази важна дейност и създаването на нови мрежи, Федералното министерство по въпросите на семейството, възрастните граждани, жените и младежта финансира 500 местни офиси на мрежата за помощ в цялата страна за периода от 2012 до 2018 година в рамките на федералната моделна програма „Местни алианси за хора с деменция“. Те предлагат на семейства и близки информация и ориентиране при търсене на съществуващи местни възможности, свързват различни заинтересовани страни, координират услугите и подкрепата, които те предлагат и разработват нови, ако е необходимо. През 2020 г. федералната програма беше подновена като част от националната стратегия за деменция. До 2026 г. ще бъдат създадени допълнителни местни съюзи в рамките на общо пет вълни на финансиране

Контекст

Мрежата от офиси „Местни алианси за хора с деменция“ подкрепя местните мрежи за хора с деменция с обмен на опит, експертно развитие и споделяне на ноу-хау. Тя е част от BAGSO - Германската национална асоциация на възрастните граждани и е финансирана от Федералното министерство по въпросите на семейството, възрастните граждани, жените и младежта.

GERMANY

Copyright © 2023: BAGSO

Safeguarding the Human Rights of Older People through an Intergenerational Solidarity and Active Citizenship Approach

Erasmus+

Моделен проект „Brückenbauer*innen Палиативни грижи“ в Кьолн

www.brueckenbauerinnen.de

Actors

The „Brückenbauer*innen“ are employees of the Diakonisches Werk Köln und Region gGmbH.

Описание

Моделът на проекта „Brückenbauer*innen Палиативни грижи“ има за цел да достигне повече и информира по-добре нуждаещи се от грижи мигранти, за да им даде равен достъп до подходящи грижи, хоспис и палиативни грижи.

„Brückenbauer*innen“ придружава специализирани консултанти при посещения на пациенти у дома, в болницата, в дом за стари хора или в хоспис и предоставя езикова и културна подкрепа на място. Екипът е добре обучен по всички важни теми, свързани с грижи, съвети за възрастни хора, превантивни домашни посещения, палиативни грижи, миграция, комуникация и езиково посредничество. Членовете говорят общо 12 езика (освен немски): албански, арабски, азербайджански, берберски, английски, френски, италиански, каталонски, кюрдски, руски, испански и турски. Подкрепата на „Brückenbauer*innen Palliativ-Care“ е безплатна за пациентите.

Контекст

Увеличава се делът на възрастните хора в Германия, които се нуждаят от грижи и са мигранти.

Близо 40% от 1 088 040 жители на Кьолн имат мигрантска история в семейството. В деветте района на града живеят хора от 183 националности. Около половината от всички домакинства са едночленни. В момента в Кьолн около 36 000 човека получават грижа, като 80% от тях се лекуват амбулаторно у дома. В този контекст съвети за хосписни и палиативни грижи, подкрепа и грижи за тежко болни и умиращи мигранти добиват все по-голямо значение.

GERMANY

Copyright © 2023: BAGSO

Safeguarding the Human Rights of Older People through
an Intergenerational Solidarity and Active Citizenship Approach

Erasmus+

APHASIA CAFES Донегал и Университетски колеж Корк

 <https://bit.ly/43UR2YM>

Actors

Donegal Aphasia Café: Dr Louise Sterritt Senior SLT HSE
 Donegal North louise.sterritt@hse.ie / 087 104 7333
 UCC Aphasia Home Café: Dr Helen Kelly, College of
 Medicine & Health - Helen.Kelly@ucc.ie

Описание

Aphasia Cafés (Афазия кафенета) са създадени на основа на връзки между поколенията в далечния север на Ирландия в графство Донегал; и в самия юг в графство Корк. И двата проекта предоставят възможности за срещи лице в лице, както и дигитално. Афазията е придобито езиково увреждане, което най-често се причинява от прекаран инсулт. То може да доведе до социална изолация и лошо настроение, тъй като силно затруднява воденето на разговор. Тези кафенета дават възможност за подкрепа от връстници, а също и за учене между поколенията, тъй като учениците развиват взаимоотношения с по-възрастни хора, страдащи от афазия, и разбираме и оценяване на проблемите, с които последните се сблъскват, и подкрепата, от която може да се нуждаят. Групата за разговори за афазия в Донегал започва през октомври 2022 г. в резултат на планиране и сътрудничество между д-р Луиз Стерит, старши логопед и езиков терапевт, и Лари Мастерсън, защитник на афазията и преживели инсулт пациенти. Д-р Стерит каза: „Групата е първата по рода си в Ирландия, като срещите на всеки две седмици се редуват между срещи лице в лице (в централната библиотека, с планове за пътуваща поредица от срещи на различни места) и онлайн срещи, използващи платформата Webex. Този хибриден формат направи срещите по-достъпни за хората, живеещи с афазия в целия Донегал.“ UCC café започва през 2017 г. със съдействието на Haven Café в град Корк и като следствие на обширни изследвания на членове на UCC Clinical Therapies Society - група, съставена от студенти по трудова терапия и логопедия. Инициативата на д-р Хелън Кели в Колежа по медицина и здравеопазване оттогава се установява и се провежда на всеки две седмици, независимо дали онлайн или лично, подпомагана от студенти доброволци.

Контекст

Афазията засяга около един на всеки трима души с инсулт, а всяка година в Ирландия има около 7500 случая на инсулт. Хората на възраст над 65 години представляват приблизително 75% от случаите на инсулт в Ирландия. Според първия Ирландски национален одит на грижите за инсулт (2008), средната възраст на първи инсулт е 72 години за мъжете и 78 години за жените.

ВАШИ: Млади и стари, разбиращи, помнещи и подкрепящи

www.facebook.com/YOURSintergenerational

Actors

Sharleen Tinney, Project Coordinator, Donegal County Council. SEUPB / PEACE IV
sharleen.tinney@donegalcoco.ie

Описание

Проектът започна през юни 2019 г., продължи по време на пандемията на Ковид и много от групите продължиха дейностите си след официалното приключване на програмата през юни 2021 г. ВАШИ включваше 200 участника в шест направления, с визия за подобряване на благосъстоянието на възрастни хора в графство Донегал и намаляване на стигмата, свързана с остаряването и дискриминацията срещу по-възрастните хора, като същевременно подкрепя развитието на младите хора. Шестте теми (изкуство и културна дейност; споделено минало и местна история; преодоляване на разликата между поколенията; благополучие и физическа активност; справяне със стереотипите; и лични умения) бяха основа за дейности, обхващащи 4860 кв. км., предимно селски северозападен регион. Те включваха споделяне на умения, физическа активност и изследване на социални истории като начален етап в планирането. Един от резултатите на проекта беше създаването на книга „Завръщане в бъдещето“ за споделена местна история от миналото, която събра в едно истории, времена и географски местности на група от възрастни хора и тийнейджъри. Координаторът на проекта Шарлийн Тини каза: „Всички участващи бяха толкова ентузиазирани и отдадени. Създадени бяха връзки и споделени умения. И двете групи са научили много една от друга, което прави тези дейности между поколенията магически.“ Съветникът Пол Канинг, председател на Donegal Peace Partnership, изрази удовлетворение от проекта и каза: „Колкото повече поколенията разговарят помежду си, толкова по-добре могат да разбират притесненията и перспективите на другите. Връзките между поколенията могат да имат огромно значение не само за това колко дълго живеем, но и колко добре живеем. Отношенията между по-възрастните и по-младите поколения ни карат да се чувстваме свързани не само един с друг, но и с нещо по-голямо, с миналото и с бъдещето.“

Контекст

Графство Донегал е регион с проблеми в социалната изолация поради това, че е предимно селски, разпръснат и със слабо развити транспортни връзки. Това е регион, който е страдал от социално-икономически лишения и проблеми / общностни разделения, свързани с конфликта по границата със Северна Ирландия. Между 2016 и 2022 г. процентът на хората на възраст над 65 години в окръга се е увеличил с 19% до почти 30 000 човека. В Донегал традиционно съществува силна солидарност между поколенията и това се прояви по време на пандемията с инициативи като Inishowen Together's Self-Isolation Help Shop & Drop Service, които се реализират с цел изолираното възрастно поколение да бъде подкрепено.

Copyright © 2023: Sage Advocacy

Safeguarding the Human Rights of Older People through
 an Intergenerational Solidarity and Active Citizenship Approach

Erasmus+

Колоездене без възраст Ирландия

<https://cyclingwithoutage.ie/>
<https://bit.ly/44b9Pzr>

Actors

Clara Clark – clara@cyclingwithoutage.ie

Описание

Колоездене без възраст започва в Ирландия през 2017 г., водено от Клара Кларк и вдъхновено от концепция, разработена в Копенхаген. Движението се управлява и поддържа от доброволци и услугите му са достъпни в цялата страна. Към момента има повече от 50 триколки в цялата страна, които улесняват по-възрастните хора и хората с проблеми с мобилността да се насладят на разходка с колело на открито и да общуват с доброволци „пилоти“ от различни поколения. По същия начин и доброволците се радват на предимствата на добро компания, разговори и упражнения заедно със своите пътници. Клара Кларк каза пред Irish Cycle: „Първоначалният прием на триколесни колела/колички беше за домове за възрастни хора, но напоследък интересът идва от местните власти“. Уебсайтът на организацията обявява мотивацията си като: „Правото на вятър в косите ви“, което г-жа Кларк пояснява с думите: „Със застаряване на населението все повече хора ще живеят все по-дълго и може да загубят своята независимост. Колоезденето без възраст предлага на хората вълнуващ елемент на свобода и усещането за вятър в косите им, концепция, от която всички имаме нужда и бихме се възползвали от време на време.“

Контекст

Движението Колоездене без възраст е започнато през 2012 г. от Ole Kassow. Неговият уебсайт на адрес www.cyclingwithoutage.org заявява целта: „Ние мечтаем да създадем заедно свят, в който достъпът до активно гражданство създава щастие сред нашите съграждани в напреднала възраст, като им предоставя възможност да останат активна част от обществото и местната общност. Постигаме това, като им даваме правото на вятър в косите, правото да изживеят града и природата отблизо от велосипеда и като им даваме възможност да разкажат своята история в средата, в която са живели живота си. По този начин изграждаме мостове между поколенията и засилваме доверието, уважението и социалната свързаност в нашето общество.“

В Ирландия, според преброяването от 2016 г., около 27% от жените на възраст 70-74 години и 73,3% от жените на възраст над 84 години имат някакво увреждане. При преброяването от 2022 г. процентът на хората, изпитващи трайно ограничаващо състояние или затруднение „в голяма степен се увеличава рязко след 74-годишна възраст; и около 76% от хората са страдали от някакъв вид трайни затруднения.

Copyright © 2023: Sage Advocacy

Safeguarding the Human Rights of Older People through
an Intergenerational Solidarity and Active Citizenship Approach

Програма за превенция на насилието

 www.centermaria.org

Actors

Centre Maria Association, Gorna Oriahovitsa

Описание

Сдружение „Център Мария“ е разработило програма за превенция на насилието през 2021 г. Тя се основава на интерактивна работа с различни групи, но фокусът е върху деца и младежи. Целта е те да бъдат подпомогнати да придобият знания и умения за разпознаване на симптомите на насилие и да познават / умеят да прилагат практически начини за търсене и намиране на подкрепа и помощ. Програмата включва обучения за професионалисти, деца от 12 до 18 години и студенти във Великотърновския университет. Съдържанието обхваща теми като същност и различни форми на насилие; организации/агенции, които могат да предоставят подкрепа и помощ; скрито домашно насилие и вредата от него; физически и поведенчески показатели за насилие; правни мерки и т.н. Повечето деца и младежи споделят наученото с роднини, съученици и приятели, което повишава ефекта от обученията. Има случаи на възрастни, които търсят контакт и помощ, след като са научили за услугите на сдружението от младеж, включен в програмата за борба с насилието. Екипът вече е работил с възрастни хора, жертви на насилие, които са получили подкрепа и практическа помощ от своите внуци.

Контекст

Насилието срещу възрастни хора е широко разпространено, но трудно се идентифицира и предотвратява поради различни причини. Един от изводите от работата по програмата е, че младите хора са силно критични към насилието по принцип и особено към домашното насилие. Те го разпознават, не го приемат и са готови бързо да търсят решение. Това е начин за преодоляване на модела на насилие, предаван в семействата и общностите.

Safeguarding the Human Rights of Older People through an
Intergenerational Solidarity and Active Citizenship Approach

